

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen

Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande

Minister

Wille Valve

Föredragande

Socialinspektör

Gunilla Lindqvist

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 56

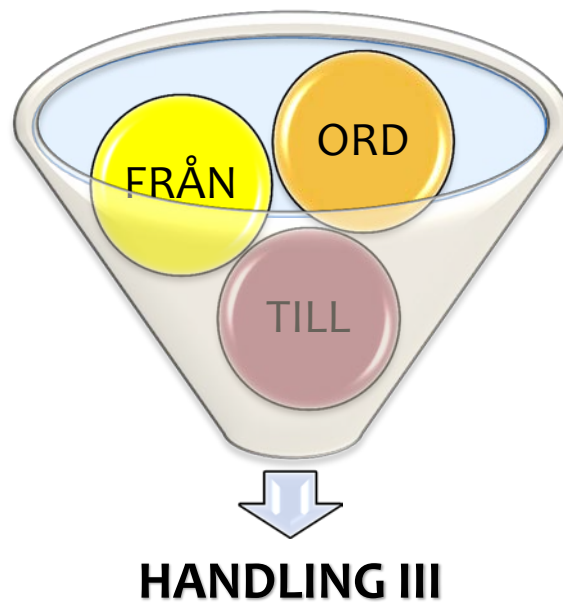
Uppföljning av åtgärdsprogrammet för Ålands
landskapsregerings funktionshinderspolitik 2013
- 2016 "Ett tillgängligt Åland"- Från ord till
handling 2013-2015.

ÅLR 2016/69

Socialinspektörens redogörelse över landskapsförvaltningens, Ålands hälso- och sjukvårds samt Ålands arbetsmarknads- och studieservice- myndighets vidtagna åtgärder år 2013-2015 inom åtgärdsprogrammet för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik 2013-2016 "Ett tillgängligt Åland" antecknas till kännedom i enlighet med **bilaga 1, S216E09**.

Ett tillgängligt Åland

åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings
funktionshinderspolitik år 2013-2016

Uppföljning år 2013-2015

Ett tillgängligt Åland

Åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik år 2013-2016

<u>INNEHÅLLSFÖRTECKNING</u>	2
<u>INLEDNING</u>	3
<u>FRÅN ORD TILL HANDLING III</u>	4
<u>FINANSAVDELNINGEN</u>	5
<u>SOCIALT ANSVAR VID LANDSKAPSREGERINGENS UPPHANDLINGAR</u>	5
<u>KANSLIAVDELNINGEN/REGERINGSKANSLIET</u>	6
<u>UTBILDNING TILLGÄNGLIGHET OCH FUNKTIONSNEDSÄTTNING</u>	6
<u>INVENTERING AV TILLGÄNGLIGHETEN I OFFENTLIGA BYGGNADER OCH MILJÖER</u>	7
<u>KONSEKVENSANALYS AV TILLGÄNGLIGHET I SAMBAND MED BYGGNADSLÖV</u>	8
<u>TILLGÄNGLIG INFORMATION</u>	9
<u>NÄRINGSAVDELNINGEN</u>	11
<u>TILLGÄNGLIG TURISM</u>	11
<u>UTVECKLING AV BEFINTLIGA STÖDFORMER</u>	13
<u>UTBILDNINGS- OCH KULTURAVDELNINGEN</u>	14
<u>UTBILDNING AV LEDARE I VERKSAMHETER RIKTADE TILL UNGA</u>	15
<u>ÖKAD TILLGÄNGLIGHET VID IDROTTSANLÄGGNINGAR</u>	16
<u>TILLGÄNGLIGT KULTURARV</u>	17
<u>ÖKAD FYSISK TILLGÄNGLIGHET INOM SKOLORNA I LANDSKAPET</u>	18
<u>FORTBILDNING OCH KOMPETENSUTVECKLING</u>	20
<u>REVIDERING AV STYRDOKUMENT I GRUNDSKOLA OCH GYMNASIALSTADIET</u>	22
<u>UTVÄRDERING AV ÖVERGÅNG MELLAN GRUNDSKOLA OCH GYMNASIALSTADIET</u>	24
<u>SOCIAL-OCH MILJÖAVDELNINGEN</u>	25
<u>FÖRBÄTTRA LAGSTIFTNINGEN PÅ OMRÅDET HANDIKAPPSERVICE OCH SPECIALOMSORG FÖR PERSONER MED UTVECKLINGSSTÖRNING</u> ...	25
<u>FÖRBÄTTRA TILLSYNYN ÖVER HANDIKAPPSERVICEN</u>	27
<u>UPPDATERA GUIDE FÖR BARN I BEHOV AV SÄRSKILT STÖD</u>	28
<u>FUNKTIONSHINDERSPERSPEKTIV I FOLKHÄLSORAPPORTEN</u>	29
<u>FÖRORDNING OM MEDICINSK REHABILITERING</u>	30
<u>TILLGÄNGLIGHETSPLAN FÖR ÅHS</u>	31
<u>TRAFIKAVDELNINGEN/INFRASTRUKTURAVDELNINGEN</u>	33
<u>YRKESKOMPETENS FÖR TAXICHAUFFÖRER</u>	33
<u>MÖJLIGHET FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING ATT VÄLJA SITT TRANSPORTMEDEL</u>	33
<u>ÅLANDS ARBETSMARKNADS- OCH STUDIESERVICEMYNDIGHET (AMS)</u>	37
<u>UTBILDNING FÖR ÖKAD TILLGÄNGLIGHET</u>	37
<u>REVIDERA STÖDÅTGÄRDER</u>	37
<u>SAMMANSTÄLLNING AV ÅTGÄRDER 2013-2015</u>	40

Inledning

Arbetet med funktionshinderspolitiken har sin bas i *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* (omnämns fortsättningsvis *FN-konventionen*). FN-konventionen tillhör de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter och antogs av FNs generalförsamling år 2006. Konventionen skapar i sig inte några nya rättigheter utan har till syfte att undanröja de hinder som finns för flickor/kvinnor, pojkar/män med funktionsnedsättning att ta del av sina mänskliga rättigheter. Utgångspunkten för åtgärdsprogrammet är alla människors lika värde och lika rätt, något som stadgas både i FNs allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i Finlands grundlag.

I riket pågår ett arbete för att möjliggöra ratificering av FN-konventionen. Finland beräknas inom snar framtid deponera till FN gällande FN:s konvention, preliminärt under år 2016.

Ålands landskapsregering följer arbetet för en ratificering av *FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. Den 27 juni 2013 antog Ålands landskapsregering "Ett tillgängligt Åland", åtgärdsprogram för Ålands landskapsregerings funktionshinderspolitik år 2013-2016 som ett led i att bedriva en aktiv systematisk politik med målet att ratificera FN-konventionen. Ålands lagting gav den 27.5.2015 sitt bifall till att lagen, med vilken konventionen sätts i kraft i riket, träder i kraft i landskapet Åland till de delar konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll faller inom landskapets behörighet.

"Ett tillgängligt Åland" 2013-2016

http://www.regeringen.ax/.composer/ls-prot/SOCIAL/2013/S1013P03_270613.html

Åtgärdsprogrammet baserar sig utgående från de målsättningar som presenteras i landskapsregeringens regeringsprogram 2011-2015:

Personer med funktionsnedsättning har rätt till ett självständigt och jämlikt liv. Detta förutsätter att arbetsplatser, skolor, bostäder och bostadsområden samt kulturinstitutioner, friluft- och rekreationsanläggningar utformas så att de kan användas av personer med funktionshinder.

För att förverkliga regeringsprogrammets skrivningar fokuserar åtgärdsprogrammet på ökad tillgänglighet– *Ett tillgängligt Åland*.

Landskapsregeringen har i åtgärdsprogrammet valt att lägga tyngdpunkten på landskapsregeringens egen förvaltning och på det arbete som behöver göras för att personer med funktionsnedsättning fullt ut ska kunna tillgodogöras sig sina rättigheter.

Från ord till handling III

Åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland" har tagits fram av en grupp med representanter från landskapsregeringens olika avdelningar samt Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams). Handikapprådet i landskapet Åland och Ålands handikappförbund har varit med i arbetet och bistått med både förslag och sakkunskap.

Funktionshinderspolitik spänner över olika sektorer och politikområden varav ett tvärsektorieellt ansvar råder. De åtaganden som respektive avdelning och myndighet påtagit sig är grunden för programmet och ansvaret för förverkligandet fördelas avdelningsvis. Respektive avdelning har således ett ansvar för implementering och verkställande av programmet. I genomförandet av de åtgärder som presenteras i programmet är samverkan och dialog med handikapprörelsen en viktig del. Det betyder att aktivt involvera och samråda med representanter för Ålands handikappförbund, dess medlemsorganisationer eller andra aktörer.

Syftet med denna uppföljning är att tydliggöra, både internt och externt och påvisa vilka åtgärder som vidtagits under programperiodens första tre år 2013-2015. Under år 2015 presenterades en uppföljning av år 2013-2014 verkställelse i "Från ord till handling II":

<http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/ett-tillgangligt-aland-fran-ord-till-handling-2-uppfoljning-ar-2013-2014.pdf>

http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/uppfoljning_ar_2013-2014_utbildnings-och_kulturavdelningen.pdf

I och med att det funktionshinderspolitiska åtgärdsprogrammet 2013-2016 "Ett tillgängligt Åland" spänner över olika sektorer och bygger på ett tvärsektorieellt ansvar så antog Ålands landskapsregering ett nytt reglemente för Handikapprådet för landskapet Åland den 19 februari 2014. Handikapprådet har i uppgift att bland annat följa upp att landskapsregeringens åtgärdsprogram "Ett tillgängligt Åland" verkställs. Under år 2016 ska handikapprådets roll utvärderas i samband med utredning av landskapets verkställelse av artikel 33 och 35 i FN konventionen.

En uppföljning av programmets åtgärder presenteras årligen i landskapsregeringens berättelse.

De åtgärder som landskapsregeringens avdelningar/Ams planerar vidta under år 2013-2016 som en del i "Ett tillgängligt Åland" presenteras i uppföljningen i alfabetisk ordning. Efter varje avdelning/myndighets åtgärdsplan redogörs för åtgärder respektive avdelning/myndighet vidtagit under åren 2013-2015. Slutligen finns en sammanställning över alla de åtgärder som landskapsregeringens egen förvaltning och Ams vidtagit under år 2013-2015 som i ett led att verkställa "Ett tillgängligt Åland", funktionshinderspolitiska åtgärdsprogrammet 2013-2016.

Finansavdelningen

Socialt ansvar vid landskapsregeringens upphandlingar

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 3 och 4 *Allmänna principer*

Sociala aspekter vid upphandling avser åtgärder som säkerställer att grundläggande rättigheter, ett jämbördigt bemötande och principen om icke-diskriminering iakttas. Sociala aspekter utgör även en positiv särbehandling i syfte att skydda dem som har det sämre ställt eller för att förhindra marginalisering. Tillgänglighet och användbarhet är exempel på socialt ansvarsfulla krav som kan ställas vid en upphandling.

När landskapsregeringen gör offentliga upphandlingar saknas i dag riktlinjer när det gäller socialt ansvarsfull upphandling. Möjligheten att ställa krav på socialt ansvar finns med i upphandlingslagen som gäller på Åland för upphandlingar överstigande EUs tröskelvärde och som bygger på EUs direktiv om offentlig upphandling.

Landskapsregeringen ska i högre utsträckning ställa krav på socialt ansvar vid upphandlingar som ett instrument för att åstadkomma bättre tillgänglighet i samhället. En översyn av lagstiftningen under EUs tröskelvärden och instruktioner angående socialt ansvar vid upphandling generellt kommer att genomföras under programperioden. Utgångspunkten är att varor och tjänster som köps in med offentliga medel ska vara möjliga att användas av alla.

Åtgärder under programperioden

- Tydligöra möjligheten att ställa krav på socialt ansvar i handbok om landskapets upphandling samt i upphandlingsmallar. Tillgänglighet och användbarhet lyfts in.
- Översyn av Ålands landskapsregerings beslut (ÅFS 41:2006) gällande vissa upphandlingar, så att social hänsyn vid upphandlingar under EUs tröskelvärden framgår av texten på liknande sätt som miljöhänsyn, se 2 §.

Ansvarig:	Finansavdelningen (upphandlingsjuristen)
Andra berörda aktörer:	Övrig landskapsförvaltning beroende på upphandlingsområde
Finansieringsbehov:	Ryms inom befintligt anslag
Lagstiftning:	Ålands landskapsregerings beslut (ÅFS 2006:41) gällande vissa upphandlingar

Landskapslagen (1994:43) angående tillämpning i landskapet Åland av lagen om offentlig upphandling, enligt vilken följande rikslagar i huvudsak är tillämpliga

- Lagen om offentlig upphandling (FFS 348/2007)
- Lagen om upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster (FFS 349/2007)

Finansavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Finansavdelningen har uppdaterat handboken om offentlig upphandling på Åland under 2015. I den nya versionen återfinns en skrivning om sociala krav i samband med upphandling.
- ÅFS 2006:41 har uppdaterats med ÅFS 2015:52 utan tillägg om en skrivning om sociala krav.
- Ny upphandlingslagstiftning inväntas innan nya ändringar genomförs i ÅFS 2015:52, förväntas komma i april 2016.

Kansliavdelningen/Regeringskansliet

Utbildning tillgänglighet och funktionsnedsättning

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 8 *Ökad medvetenhet*

Personalenheten vid landskapsregeringen har bland annat till uppgift att utveckla, samordna och följa upp landskapsregeringens personalpolitik. En del i detta arbete är att samordna landskapsregeringens kompetensutveckling. Under programperioden kommer personalenheten i dialog med förvaltningens avdelningar och myndigheter arrangera utbildning kring funktionsnedsättning och tillgänglighet. Planeringen och genomförandet görs i samråd med berörda parter.

Ambitionen med utbildningen är att ge anställda inom förvaltningen ökad kunskap om olika funktionsnedsättningar. Ökad kunskap och medvetenhet ger goda förutsättningar till ett korrekt bemötande både av personer som använder förvaltningens tjänster och av kollegor. Målsättningen är att öka servicenivån samt att kompetensen hos landskapsregeringen som arbetsgivare höjs.

Åtgärder under programperioden

- Samordna och arrangera utbildning för landskapsregeringens förvaltning och myndigheter gällande tillgänglighet och bemötande.
- I dialog med handikapprörelse, förvaltning och myndigheter identifiera ytterligare utbildningsbehov kopplade till funktionsnedsättning och tillgänglighet.

Ansvarig:	Personalenheten
Andra berörda aktörer:	Övrig landskapsförvaltning
Finansieringsbehov:	Särskild budgetering
Lagstiftning:	

Kansliavdelningen/Regeringskansliets åtgärder år 2013-2015

- Med ambition att ge anställda inom landskapsförvaltningen ökad kunskap och medvetenhet om funktionsnedsättningar i syfte att skapa goda förutsättningar till ett korrekt bemötande av kunder och kollegor, arrangerade personalenheten i samarbete med Ålands kulturdelegation och Ålands Omsorgsförbund en teaterföreställning om funktionsnedsättning och bemötande under år 2013.

Inventering av tillgängligheten i offentliga byggnader och miljöer

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 19 Att *leva självständigt och delta i samhället*

Landskapsregeringen har inte genomfört någon genomgripande inventering av de byggnader till vilka allmänheten har tillträde. Däremot har det gjorts punktinsatser i syfte att förbättra tillgängligheten i vissa byggnader, t.ex. självstyrelsegården. Vidare genomförde Handikapprådet och Handikappförbundet en enkätundersökning av de åländska skolornas fysiska tillgänglighet våren 2010. Mariehamn stad genomförde år 2005 en inventering av ett urval av stadens byggnader, totalt omfattades elva byggnader och en offentlig utomhusmiljö. Inventeringen åtföljdes av en åtgärdsplan med kostnadskalkyl över de åtgärder som ansågs vara enkelt avhjälpna. I övriga kommuner har olika punktinsatser, främst i skolor och kommunkanslier genomförts.

Åtgärder under programperioden

- Landskapsregeringen låter utföra en systematisk inventering av samtliga byggnader och miljöer dit allmänheten har tillträde eller där kontinuerligt arbete bedrivs.
- Åtgärdsplan uppgörs på basen av inventeringen och verkställs inom ramen för budgeterade medel för underhåll och reparation.
- Kommunerna uppmanas göra inventeringar av sina offentliga verksamhetsmiljöer.
- Privata fastighetsägare med lokaler tillgängliga för allmänheten uppmanas att inventera tillgänglighetsaspekterna.

Ansvarig:	Byggnadsbyrån/Fastighetsverket
Andra berörda aktörer:	Kommunerna, privata fastighetsägare
Budget:	Normala budgetanslag för fastighetsunderhåll och -reparationer
Lagstiftning:	65 § Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Kansliavdelningen/Regeringskansliets åtgärder år 2013-2015

- I samband med planeringen av ombyggnaden av Ålands lagting har fastighetsverket, tidigare byggnadsbyrån, kopplat in en tillgänglighetsarkitekt som jobbar jämsides med huvudplaneraren.
- Tillgänglighetsinventering av Åländska besöksmålen Jan Karls-gården, Kronohäktet Vita Björn & Kastelholms slott har genomförts och åtgärdsförslag har tagits fram år 2013.
- Tillgänglighetsinventering av Ålands hälso- och sjukvård har genomförts och förslag till förbättringsåtgärder har tagits fram år 2013.
- Tillgänglighetsinventering av Ålands lagting har genomförts och åtgärdsförslag utarbetats år 2014.
- Tillgänglighetsinventering av Eckerö post- och tullhus har genomförts och förslag till åtgärder utarbetats år 2015.
- En tillgänglighetsinventering för området Bomarsund, utemiljöer pågår.

Konsekvensanalys av tillgänglighet i samband med byggnadslov

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 19 Att *leva självständigt och delta i samhället*

I målprogrammet för handikappolitiken (2005) fanns förslag på att "samtliga offentliga nybyggnationer bör följas upp med ett så kallat slutsynsprotokoll, där man redovisar vad som gjorts med tanke på önskemål från människor med olika funktionshinder". Problemet med byggnader där tillgänglighet och användbarhet brister är att det ofta är både dyrare och svårare att anpassa i efterhand.

Dagens byggregler kräver en god tillgänglighet och det finns en hög medvetenhet om tillgänglighet hos byggnadsplanerare. Trots detta uppstår det fall där den färdigställda byggnadens tillgänglighet har brister. Ambitionen är att föregå dessa brister. Byggnadsbyrån kommer att se över möjligheten att införa eller rekommendera en tillgänglighetsprövning eller konsekvensanalys redan i planeringsskedet av alla större projekt (byggnader och allmänna platser) till vilka allmänheten kommer att ha tillträde.

Åtgärder under programperioden

- I samband med revideringen av plan- och bygglagen utreds möjligheterna att införa någon form av konsekvensanalys/tillgänglighetsprövning i samband med byggnadslov.

Ansvarig: Byggnadsbyrån/fastighetsverket

Andra berörda aktörer:

Budget:

Lagstiftning: Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Kansliavdelningen/Regeringskansliets/Infrastrukturavdelningen åtgärder år 2013-2015

- Utveckling av lagstiftning inom plan- och byggnadsområdet sköts sedan 2015 av allmänna byrån vid infrastrukturavdelningen.
- Diskussioner har förts kring möjligheten och behovet av att vid kommande revidering av plan- och bygglagen utreda möjligheterna att införa någon form av konsekvensanalys/tillgänglighetsprövning i samband med byggnadslov. Konstaterats att gällande byggbestämmelser ställer tämligen långtgående krav på tillgänglighet och användbarhet i byggnader.
- Under år 2014 har LF om Ålands byggbestämmelsesamling genomgått en omfattande revidering, reglerna från 1 mars 2015 omfattar även ändring av byggnader, t.ex. vid en ombyggnad. Sedan 1.3.2015 är den nya byggbestämmelsesamlingen i kraft. Övergångsbestämmelserna sträcker sig fram till 1.1.2016.
- I den nya byggbestämmelsesamlingen har det bifogats mera detaljerade föreskrifter och anvisningar för vilka ritningar som ska bifogas bygglovshandlingar samt vad dessa ritningar ska innehålla. Genom detta anges det även att åtgärder för att förbättra tillgängligheten och användbarheten ska redovisas, såsom lutningar, marknivåer, ramper, hissar osv.
- Det konkreta lagberedningsarbetet med revideringen av plan- och bygglagen har påbörjats under 2015 och avses slutföras under år 2016. I samband med detta avses kraven på tillgänglighet i byggnader att utökas på lagnivå så att de även omfattar andra byggnader än allmänna byggnader.

Tillgänglig information

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 19 Att *leva självständigt och delta i samhället*

Artikel 21 *Yttrandefrihet och åsiktsfrihet samt tillgång till information*

Landskapsregeringens kommunikationsverksamhet utgår från offentlighetsprincipen. Det betyder att alla medborgare har rätt att ta del av allmänna handlingar. Landskapsregeringens kommunikation med omgivningen utgör en förutsättning för en fungerande demokrati där medborgarnas rättigheter tillgodoses. Landskapsregeringen och förvaltningen ska både internt och externt ha beredskap att informera om sitt arbete och presentera beslut och åtgärder i deras praktiska, politiska och historiska sammanhang.

I den kartläggning som gjordes i samband med förprojekteringen av en ny hemsida för Ålands landskapsregering tydliggjordes behovet att den nya hemsidan ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Webbtillgänglighet handlar om de principer och den teknik som ska iakttas när man bygger webbplatser, i syfte att göra webbplatsernas innehåll tillgängligt för alla användare. Det finns internationellt erkända och teknikneutrala riktlinjer för design av tillgängliga webbplatser och tillgängligt innehåll. Landskapsregeringens ambition är att följa med utvecklingen för att säkerställa en tillgänglig webbplats.

Den digitala agendan är det övergripande styrdokumentet för omvandlingen av det åländska samhället till ett modernt e-samhälle. En del i arbetet med den digitala agendan är att ta fram gemensamma system som uppfyller de förväntningar den åländska befolkningen har om att få service och utföra sina ärenden digitalt. Tillgång till offentliga e-tjänster och information är särskilt viktiga med tanke på kundperspektivet. Här är kunskap om behov utifrån olika funktionsnedsättningar viktig. Den teknikutveckling som sker och de system som byggs upp i samband med den digitala agendan ska vara tillgängliga och användbara.

Åtgärder under programperioden

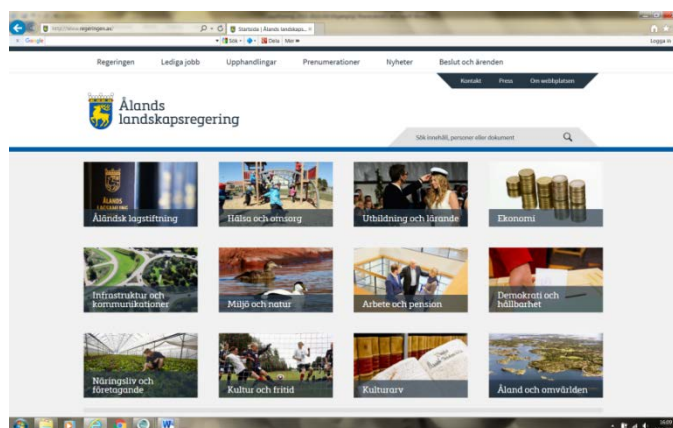
- Ett projekt där centrala dokument som beskriver landskapsregeringens verksamhet tas fram i formatet "Lättläst".
- Landskapsregeringens nya webbplats kommer att göras tillgänglig och användbar. Webbplatsens utveckling ska följa senaste standard när det gäller tillgänglig och användbar teknik.
- De digitala tjänster som tas fram inom den digitala agendan ska vara användbara och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Detta för att säkra att hela den åländska befolkningen kan ta del av den utvecklade servicen.

Ansvarig:	Kommunikationsenheten
Andra berörda aktörer:	Finansavdelningen
Budget:	Särskild budgetering
Lagstiftning:	Landskapslagen (1977:72) om allmänna handlingars offentlighet Landskapsregeringens kommunikationsstrategi

Kansliavdelningen/Regeringskansliets åtgärder år 2013-2015

- Under år 2014 har arbetet med att förnya landskapsregeringens webbplats igångsatts. I enlighet med landskapets funktionshinderspolitiska program är målsättningen att landskapsregeringens nya webbplats ska klara högt ställda krav på tillgänglighet och användbarhet också för personer med funktionsnedsättning. För att säkerställa detta anlitas under år 2014 det svenska företaget Funka Nu som har en gedigen meritlista från samverkan med offentlig sektor i Sverige visavi tillgänglighet på webben. Med stöd av experter från Funka Nu har landskapsregeringen kunnat sätta en ambitionsnivå som beaktar tillgänglighet.

- I samarbete med Funka Nu:s experter ordnade kommunikationsenheten två utbildningstillfällen under år 2014 om klarspråk och tillgänglig webb för personalen inom den allmänna förvaltningen.
- Funka Nu har levererat kravbilagor till upphandlingen av teknik och kommer att utföra acceptanstester innan lanseringen av den nya webbplatsen.
- Från kansliavdelningen har under år 2014 framförts ett förslag om att digitala tjänster som tas fram inom den digitala agendan ska vara användbara och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Avsikten med förslaget är att den digitala agendan, som numera styr IT-utvecklingen inom landskapet, ska kunna anta ett sådant helhetsperspektiv så att hela den åländska befolkningen, inklusive personer med funktionsnedsättning, beaktas.
- Landskapsregeringens nya webbplats togs i bruk under år 2015. Webbplatsen skapades med utgångspunkt i internationellt erkända och teknikneutrala riktlinjer för design av tillgängliga webbplatser och tillgängligt innehåll.

Näringsavdelningen

Tillgänglig turism

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 30 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Turismen som näring förväntas enligt världshandelsorganisationen WTO årligen öka med 4-8 procent. En tydlig trend är även att personer med funktionsnedsättning reser mer. Anläggningar speciellt lämpade för att ta emot denna målgrupp finns på många turistorter världen över, där man också sett den kommersiella nyttan i anpassade anläggningar. En person med funktionsnedsättning styr i regel hela familjens val av resmål. På Åland är dock tillgången på lämpliga anläggningar begränsad. Landskapsregeringen ser ett behov av arbeta med att möta det ökade behovet av tillgängliga anläggningar i den för landskapet så viktiga näring.

I arbetet med att förverkliga landskapets plan *Turismstrategi för Åland 2012-2022* är tillgänglighet ett av de utvalda nätverksområdena. En arbetsgrupp har bildats och arbetar bland annat med att samla information om tillgänglighet hos olika turismanläggningar och sevärdheter, tydligare skyltning och kartor. Gruppen leds av Ålands handikappförbunds verksamhetsledare och har representanter från olika sektorer i landskapet. En ökad tillgänglighet är en vinst både för ålänningen som vill ta del av natur- och kulturutbudet på hemmaplan och för inresande turister.

Vidare kommer även arbetet med att utveckla Mariehamns centrum fortsätta. City Mariehamn (tidigare den s.k. Nya Centrumgruppen) fortsätter med uppdraget att genomföra de åtgärder som identifierats under de två år som projektet har pågått. I gruppen finns olika aktörer så som Ålands näringsliv, fastighetsägare, butiksinnehavare, restaurangerägare, Mariehamns stad och Ålands landskapsregering. En av de saker som man avser att fokusera på är att göra Mariehamns city tillgängligt för alla.

Åtgärder under programperioden

- Arbeta med att hitta former för ökad tillgänglighet inom turismsektorn genom näringslivsutvecklarens deltagande i arbetsgrupper så som "Tillgänglig turism" och "City Mariehamn".

Ansvarig: Allmänna byrå (näringslivsutvecklare)

Andra berörda aktörer: City Mariehamn, Visit Åland

Budget:

Lagstiftning:

Näringsavdelningens åtgärder år 2013-2015

- En arbetsgrupp inom ramen för Turismstrategin att göra Åland mer tillgängligt har träffats och fortsätter som vanligt. Näringsavdelningen ingår i arbetsgruppen genom näringsutvecklaren från allmänna byrån.
- En föreläsning om potentialen med tillgänglig turism anordnades under vårvintern 2013 med konsulent Lilian Müller. Föreläsningen ordnades i samarbete mellan Handicampen, Visit Åland och Landskapsregeringen.
- Näringslivsutvecklaren ingår i styrgruppen för City Mariehamn där arbetet för att göra Mariehamn mer tillgängligt för alla medborgare och besökare fortgår. Det finns dock mycket kvar att göra. Framförallt för att underlätta butiks- och restaurangbesök. Tillkomsten av köpcentret Maxinge har inneburit en större konkurrens för innerstaden vilket kan inverka negativt på hur man fokuserar på satsningar för personer med funktionsnedsättning i fortsättningen. Maxinge innebär dock en ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning genom att allt ligger i samma plan.

- Näringslivsutvecklaren deltog under 2015 i ett projekt om "Universell utformning" som initierats av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Projektet är ettårigt, finansieras av ministerrådet att få hjälp av de lokala hcp-organisationerna med att ta fram underlag för arbetet.

Utveckling av befintliga stödformer

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Landskapsregeringens övergripande målsättning för näringspolitiken är att bidra till att skapa förutsättningar för ett livskraftigt och lönsamt näringsliv som bidrar till den ekonomiska tillväxten och ger möjlighet till sysselsättning på hela Åland. Detta slås fast i det dokument som samlar landskapsregeringens principer för handläggning och beviljande av stöd till näringslivet som reviderades i november 2012.

Utgående från befintlig lagstiftning, EU:s regler för statsstöd, landskapets årliga budget samt av landskapsregeringen utfärdade principer beviljas stöd till näringslivet. Landskapsregeringens finansieringsformer utgörs av olika former av bidrag.

Tillgänglighet och användbarhet är indikatorer som regeringen vill ge ökat utrymme vid bedömningar av stöd från näringsavdelningen. Näringsavdelningen kommer att se över de stöd som fördelas och ta fram instruktioner för hur tillgänglighet och användbarhet kommer att premieras vid behandlingen av ansökningar för investeringsstöd och projekt.

Åtgärder inom programperioden

- Göra en översyn för vilka indikatorer som styr de stöd som näringsavdelningen beviljar. Tillgänglighet och användbarhet ska vara faktorer som premieras.

Ansvarig: Allmänna byrån

Andra berörda aktörer:

Budget:

Lagstiftning:

Näringsavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Inom ramen för det operativa programmet för fiskerinäringen, som medfinansieras av Europeiska fiskerifonden, har stöd beviljats för att göra Ålands jakt- och fiskemuseum mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Projektet har behandlats av föreningen Leader Åland r.f: s kustaktionsgrupp.
- Jordbruksbyrån tillämpar kurslokaler som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar när byrån anordnar kurser.
- Överenskommelse upptogs i avtal om Grelsby kungsgård om att mangårdsbygganden skulle tillgängliggöras för personer med funktionsnedsättning. Landskapsregeringen bekostade ramp vid entrén och arrendatorn för handikappanpassning av toalett.
- Ombyggnad i självstyrelsegården och avdelningarnas flytt inom förvaltningen har medfört förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- För att öka *tillgängligheten* till Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) olika kundgrupper pågick under året arbete med att förnya myndighetens hemsida <http://www.ams.ax/>. Den nya hemsidan färdigställdes februari 2014 och är mer tillgänglig för kunder med såväl hörsel- som synskada.
- En ny stödordning gällande transportlösningar i skärgården fastställdes 26.6.2014. Stödet syftar till att främja transportlösningar som ingår i ett helhetskoncept som tillgängliggör skärgården och som kombineras med nyinvesteringar i logi med högklassig servicenivå. Stöd kan beviljas för nyinvesteringar i båtar som används som transportmedel inom en logiverksamhet belägen i den åländska skärgården, där investeringen görs parallellt eller senast inom två år från det att en nyinvestering i logi med högklassig servicenivå slutförts. Som särskilt villkor krävs att båten skall vara anpassad för personer med

funktionsnedsättning och tillgänglig för alla grupper. Inom ramen för stödordningen har landskapsregeringen 2014 beviljat en ansökan finansiering.

Ett investeringsbidrag har också beviljats en logi och konferensanläggning där det särskilt anges att nyinvesteringen bl.a. syftar till att förbättra tillgängligheten.

- Under 2014 utarbetades landskapsregeringens slutliga förslag till strukturfondsprogram perioden 2014-2020. Den 17 december 2014 godkände Europeiska kommissionen Landskapsregeringens Operativ program för regionala utvecklingsfonden (Eruf) och europeiska socialfonden (ESF) 2014-2020. Den övergripande målsättningen för programmet är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten. Målet är att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Inom ramen för programmets tekniska stöd anges att utbildning skall erbjudas för den förvaltande myndigheten gällande gemenskapens horisontella mål särskilt prioriterade områden är integrering av jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet, kunskap om antidiskriminering samt funktionsnedsättning och tillgänglighet.
- Inom Leader, vilken finansieras med medel från Ålands landsbygdsutvecklingsprogram har tillgänglighet beaktats i projekt gällande en allmän handikappanpassad toalett i Kumlinge kulturcentrum samt av Ålands Krematorie- och minneslundsförening som byggt en trätrottoar till minneslundan i Prästö, vilken är lätt framkomlig med rullstol och rullator.
- Ett investeringsstöd har vidare beviljats en större ombyggnation till hotellrum där en del av rummen byggs med handikappanpassade toaletter.
- Under 2015 påbörjades implementeringen av landskapsregeringens strukturfondsprogram perioden 2014-2020. En första ansökningsomgång genomfördes 2015 och de första finansieringsbesluten fattades i slutet av året.
- Under 2015 har inom ramen för Kraftsamling för tillväxt och inflyttning (Team Åland) Ålands Handikappförbund beviljats medel för en tillgänglighetsinventering inom besöksnäringen och Visit Åland reserverats medel för en målgruppsanalys samt marknadsföringsplan. Ålands Handikappförbund har ingått avtal med Lilian Müller från Access Sweden om utförandet av inventeringar på 30 utvalda platser. Tillgänglighetsinventeringen slutförs senast 31.1.2016.

Utbildnings- och kulturavdelningen

Utbildning av ledare i verksamheter riktade till unga

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Landskapsregeringen har i sin ungdomspolitik lyft tre prioriterade områden; *aktivt medborgarskap, hälsa och välbefinnande* samt *kultur och fritid*. Ungdomspolitik är liksom funktionshinderspolitiken tvärssektoriell och spänner i sig över flera politikområden.

När det gäller ungdomsarbete är det en delad behörighet, där landskapsregeringen och kommunerna tillsammans verkar för att skapa förutsättningar för den verksamhet som bedrivs. Landskapet bistår respektive kommun med landskapsandelar inom kultur, idrott och ungdomsverksamhet. Möjligheten finns även för föreningar att söka stöd för verksamheter via landskapets fördelning av PAF-medel.

Landskapsregeringen vill öka kunskap om olika funktionsnedsättningar för ledare i verksamheter riktade till unga. Målsättningen är att ge ledare ökad kunskap och metoder för att skapa en bra fritidsverksamhet för alla ungdomar. Ambitionen är att nå en bred grupp av ledare i allt ifrån konst, musik, teater och andra kulturformer till idrott och brandkårsledare.

Åtgärder under programperioden

- Skapa ett nätverk bestående av representanter med förankring i idrott-, ungdom- och kulturverksamhet tillsammans med handikappförbundets olika medlemsföreningar.
- I samverkan med nätverket ta fram ett utbildningspaket för ledare i verksamheter riktade till ungdomar i syfte att öka kunskapen om funktionsnedsättningar.

Ansvarig:	Kulturbyrån
Andra berörda aktörer:	Kulturbyrån, Ålands idrott, Handikappförbundet
Finansieringsbehov:	Ryms inom befintligt anslag
Lagstiftning:	Landskapslagen (1986:87) om ungdomsarbete, Idrottslagen (1983:42) för landskapet Åland Landskapslagen (1983:39) om kulturell verksamhet Ungdomspolitiskt program

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Utbildningen *Jämställdhetseffekten* har erbjudits ledare i verksamhet för unga, idrottsledare och personal på fritidsgårdar. *Jämställdhetseffekten* är en metod som tagits fram för att hjälpa organisationer och företag att nå och inkludera målgrupper som de har svårt att nå. Unga med funktionsnedsättning är vanligen en sådan målgrupp. Utbildningen startade våren 2014 och pågick under år 2015. Se <http://crossingboarders.se/jamstallldhetseffekten/>.
- En inledande kontakt har tagits till Ålands handikappförbund gällande skapande av ett nätverk med olika aktörer inom ungdomsarbete. Nätverkets kompetens ska användas för att ta fram ett utbildningspaket för ledare i verksamheter riktade till ungdomar i syfte att öka kunskapen om funktionsnedsättningar. Handikappförbundets styrelse behandlade frågan i november 2014 och ställer sig positiva till samarbete. Även informella kontakter har tagits till andra aktörer.

Ökad tillgänglighet vid idrottsanläggningar

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 30 *Delta i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Landskapsregeringens idrottspolitik ska genomsyras av jämlikhet och jämställdhet. Tyngdpunkten i idrottspolitiken är att skapa goda förutsättningar för motion och idrott riktade till barn och ungdomar. Landskapsregering bistår respektive kommun med landskapsandelar för idrott. Vidare beviljas, på förslag av Ålands Idrott, understöd och lån till idrottsanläggningar ur penningautomatmedel. Understöd kan uppgå till högst 25 % av godkända kostnader. Lån kan uppgå till högst 50 % av godkända kostnader.

Behovet av ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning vid de olika idrottsanläggningarna har lyfts av Ålands idrott. En idrottsanläggning bör vara tillgänglig och användbar för såväl utövare av idrott som av publik, oavsett funktionsnedsättning.

Landskapsregeringen kommer utgående från detta att prioritera understöd/lån för renoveringar eller ombyggnationer som ökar tillgängligheten och användbarheten. Det kommer att vara ett krav på kommuner och föreningar att visa hur en renovering eller ombyggnation ökar tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning för att beviljas understöd/lån från landskapsregeringen.

Åtgärder under programperioden

- Ansökningar för att öka tillgängligheten och användbarheten vid befintliga idrottsanläggningar kommer att prioriteras i samband med fördelning av penningautomatmedel.

Ansvarig:	Kulturbyrån, Ålands idrott
Andra berörda aktörer:	Ägare av idrottsanläggningar
Budget:	Ryms inom befintlig anslag
Lagstiftning:	Idrottslagen (1983:42) för landskapet Åland Landskapsförordningen (1999:3) om överföring av vissa förvaltningsuppgifter på Ålands idrottsförbund Plan- och bygglagen (2008:102) för landskapet Åland

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Landskapsregeringens antagna riktlinjer för finansiering av renoveringar av ungdomslokaler och idrottsanläggningar betonar att utrymmena ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning.
- En stor del av landskapsregeringens ansvar för idrottsfrågor har under de senaste åren överförts till Ålands idrottsförbund r.f. (Ålands idrott). Mot denna bakgrund fastställde landskapsregeringen under 2014 övergripande riktlinjer för finansieringen av idrotten på Åland. Enligt riktlinjerna ska samhällsfinansierad idrottsverksamhet bedrivas ansvarsfullt utifrån ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter.
- Ålands idrott har således uppmanats att vid sin fördelning av verksamhetsstöd för och anskaffningar till idrottsverksamhet beakta frågor om jämställdhet, hållbar utveckling, idrottens tillgänglighet för alla, även för personer med funktionsnedsättning, integration/inkludering och regional rättvisa. Idrottsföreningarna och – organisationerna ska på uppmaning av Ålands idrott eller landskapsregeringen i sin tur kunna redogöra för hur detta beaktas i verksamheten.

Tillgängligt kulturarv

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 30 *Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott*

Musei- och byråns har i uppdrag att genom olika former av verksamheter visa upp kulturarvet på Åland. Byrån servar ca 100 000 besökare om året. I uppdraget finns en utmaning där kulturarvet på Åland består av byggnader och miljöer som skapades i en tid då man inte tänkte på att de skulle vara tillgängliga för människor med funktionsnedsättning. En utredning över tillgängligheten i och omkring landskapets olika sevärdheter kommer att göras. Detta för att skapa ett underlag över vilka olika typer av åtgärder som kommer att krävas för att tillgängliggöra de olika delarna av kulturarvet på Åland. Underlaget ska också ge en översikt över eventuella kommande investeringsbehov.

Den nya basutställningen för Ålands Museum ger nya förutsättningar för en tillgänglig miljö. I arbetet med utställningen kommer olika grupper med funktionsnedsättning medverka för att tillsammans med berörda parter hitta de bästa lösningarna för att så många som möjligt ska kunna tillgodogöra sig utställningen. Målsättningen är att den nya basutställningen färdigställs hösten 2014.

Musei- och byråns nya webbplats kommer att använda den internationella standard som finns för att webbplatser när det gäller tillgänglighet. Vidare kommer information om tillgängligheten vid de olika sevärdheter som musei- och byrån ansvarar för att finnas på webbplatsen.

Åtgärder under programperioden

- En utredning om tillgängligheten beträffande landskapets sevärdheter genomförs. Utgående från resultatet prioriteras några områden där arbetet med tillgänglighet fortsätter.
- Den nya basutställningen för Ålands Museum kommer att tillgängliggöras för olika grupper med funktionsnedsättning.
- Ålands museums webbplats ska göras i ett tillgängligt format i enlighet med internationella riktlinjer.
- Information om tillgängligheten vid landskapets sevärdheter ska finnas sammanställd på webbplatsen.

Ansvarig:	Musei- och byrån
Andra berörda aktörer:	
Budget:	Ryms inom befintlig anslag
Lagstiftning:	

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Vid planering och projektering av aktiviteter och sevärdheter inom byråns verksamhetsområden har landskapets funktionshinderspolitik och turiststrategi beaktats, bl.a. då det gäller tillgängligheten för alla oavsett besökarnas eventuella funktionsnedsättning. Byrån har låtit kartlägga behovet av åtgärder i fråga om tillgänglighetsaspekterna. Rapporteringen har tillställts fastighetsbyrån, som i samråd med musei- och byrån numera ansvarar för att landskapsregeringens föreslagna åtgärder förverkligas.
- Musei- och byrån har låtit inventera tillgängligheten vid Jan Karlsgården, Kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott och Lemböte kapell. Synpunkter om förutsättningarna för att skapa tillgängliga fysiska miljöer och ändamålsenlig information och skyltning vid nämnda turist- och besöksmål presenteras i en rapport. Rapporten kommer att ligga till grund för vilka åtgärder som är genomförbara på kort och lång sikt. I Kastelholms slott har vissa trappor förnyats och i Porthuset har dörrautomatik installerats i husets allmänna toalettutrymmen.
- I samband med den aktuella uppbyggnaden av en ny basutställning i Ålands museum har musei- och byrån varit i kontakt med Ålands handikappförbund och stadsarkitektkontoret i syfte att museets utrymmen, bl.a. Toalettutrymmen, ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning. I arbetet med renoveringen av museets publika utrymmen och vid

utformandet av den nya utställningen har tillgänglighetsaspekten beaktats på flera plan. För att öka den fysiska tillgängligheten har särskild vikt lagts vid utformningen av utrymmets receptionsdisk, toaletter och garderob. I utställningen har dessa frågor styrts hur montrar utformats, höjdplacerats och belysts. Stor vikt har lagts vid tillgänglighetsfrågor även gällande texter och bilder, både språkmässigt och audiovisuellt. I juni 2015 hölls ett möte med olika representanter inom Ålands handikappförbunds medlemsföreningar för att redogöra för att rätt åtgärder vidtagits i färdigställandet av den nya basutställningen och publika utrymmen i museet. I arbetet med textskyltar har provutskriften testats av en person med synnedsättning. Genom särskild programvara har läsligheten även för färgblinda testats.

- Planeringen av Ålands museums webbplats utvecklas i takt med landskapsförvaltningens övergripande intentioner och tillgänglighetsaspekter i fråga om informations- och kommunikationsteknik (IKT). Med anledning av den omorganisation på Utbildnings- & Kulturavdelningen som äger kraft från 1.1.2016 har inga tillgänglighetsåtgärder vidtagits på den gamla hemsidan. Upphandling av förnyelse av hemsidan gjordes i december 2015, arbetet med den startar i januari 2016.
- Kompletterande informationen om sevärdheternas tillgänglighet görs i samband med att hemsidan förnyas.
- Tillgänglighetsinventering har genomförts av sevärdheten Eckerö Post & Tullhus. Toalett och badrum vid stipendiatsbostaden vid Eckerö Post & Tullhus renoveras. Tillgänglighetskonsult Lilian Muller har kontaktats för att i samband med detta anpassa våtutrymmet så att det framöver svarar upp mot tillgänglighetskrav för handikapptoaletter. Detta görs i samarbete med LRs Fastighetsbyrå.

Ökad fysisk tillgänglighet inom skolorna i landskapet

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 24 Utbildning

Vid en inventering som Handikapprådet och Ålands handikappförbund genomförde år 2010 framkom att den fysiska tillgängligheten i skolorna på Åland skiljer sig åt. I dialog med skolledning har det framkommit ett behov av information där det tydligt framgår vilket ansvar respektive skola och huvudman har beträffande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Utbildningsbyrån vid landskapsregeringen ser det som en del i tillsynsarbetet att informera om gällande lagar och förordningar beträffande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning och kommer under programperioden att sammanställa lämplig information till skolorna i landskapet. När det gäller tillsynen i grundskolan ansvarar respektive kommuns byggnadsinspektion för detta.

Stadsarkitektkontoret i Mariehamn genomförde 2005 en kartläggning, *God tillgänglig miljö i Mariehamn*, där även några skolor medverkade. Denna kartläggning är ett exempel på hur en systematisk genomgång av skolmiljön kan göras och där olika typer av hinder identifieras och en plan tas fram på hur dessa kan undanröjas. Byggnadsbyrån vid landskapsregeringen kommer att låta genomföra en liknande kartläggning av i första hand de skolor där landskapsregeringen är huvudman.

Åtgärder under programperioden

- Sammanställa lämplig information som tydliggör kommunens ansvar beträffande fysisk tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i skolmiljö.

Ansvarig:	Byggnadsbyrån, Utbildningsbyrån
Andra berörda aktörer:	Landskapets skolor på gymnasial nivå, Högskolan på Åland, Ålands sjösäkerhetscentrum, kommunernas byggnadsinspektioner,
Budget:	Ryms inom befintligt anslag
Lagstiftning:	LL om gymnasieutbildning, LL om Ålands musikinstitut, LL om Ålands folkhögskola, LL om Högskolan på Åland, LL om Ålands sjösäkerhetscentrum, grundskolelagen, plan- och bygglagen

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Tillsammans med fortbildningsråd inom öppna högskolan har utbildningsbyrån i form av fortbildningsarrangemang bidragit med insatser för att höja lärarnas och den övriga personalens kompetens inom temat *Barn och ungas livsstil och dess påverkan på hälsa och inlärning*. Kurser har hållits även om barn och stress, autism och Aspergers syndrom, perspektiv på funktionsnedsättning och barnneuropsykologi.
- Grundstudier i specialpedagogik har genomförts i Öppna högskolans regi och ämnesstudier i specialpedagogik för lärare inom skola och barnsomsorg har inletts och kommer att pågå de kommande terminerna.

Fortbildning och kompetensutveckling

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 24 Utbildning

Landskapsregeringen handhar den allmänna tillsynen och utvecklingen av grundskolan. För utbildning efter grundskolan har landskapsregeringen därutöver ett allmänt ledningsuppdrag. Detta innebär att landskapsregeringen tillsier att utvecklingen inom utbildningens ansvarsområde motsvarar samhällets behov av kompetens och kunnande.

Landskapsregeringen strävar efter att höja beredskapen i undervisningen för att möta elever och studerande i behov av särskilt stöd.

Öppna högskolan på Åland arrangerar fortbildning i samråd med utbildningsbyrån. Under läsåret 2014-2015 har fortbildningsrådet vid Öppna högskolan föreslagit att det övergripande temat är *elevvård*, vilket kort kan sammanfattas som de insatser som skolan gör för att förebygga/åtgärda att elever får svårigheter/problem i skolan. Läsåret kommer att börja med en gemensam skolledar- och lärarfortbildning för både grundskola och gymnasialstadiet. Vidare under året kommer Öppna högskolan att arrangera fortbildning inom temaområdet för att genom ny forskning och metodutveckling bidra till fortsatt kompetensutveckling.

Utbildningsbyrån har vidare konstaterat ett ökat behov av specialpedagogisk kunskap på alla stadier och kommer i samråd med Högskolan på Åland säkerställa att specialpedagogisk utbildning ordnas.

Åtgärder under programperioden

- Öppna högskolan arrangerar fortbildningsinsatser för läsåret 2014-2015 utgående från temat elevvård.
- Högskolan på Åland kommer att erbjuda specialpedagogisk utbildning med start under programperioden.

Ansvarig: Utbildningsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommuner, Ålands gymnasium, Högskolan på Åland

Budget: Åtgärden kräver tilläggsanslag inom landskapsregeringens budget

Lagstiftning: LL (2002:81) om Högskolan på Åland,
LL (2011:13) om gymnasieutbildning
Grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Tillsammans med fortbildningsråd inom Öppna högskolan har utbildningsbyrån planerat insatser för att höja lärarnas och den övriga personalens kompetens inom temat elevvård.
- Kurser har hållits om bl.a. autism och Aspberger samt barn och stress. Inför augusti 2014 planerades en temadag om elevvård vilken berör samtliga lärare och övrig berörd personal inom grundskolan och landskapets skolor.
- Fortbildningstillfällen för grundskolans ledning och lärare arrangeras under läsåret 2015 - 2016 i det reformerade arbetssättet som den reviderade läroplanen för stöd för lärande medför.
- Grundstudier i specialpedagogik har inletts i Öppna högskolans regi. Ämnesstudier i specialpedagogik för lärare inom skola och barnomsorg har inletts i Öppna högskolans regi hösten 2015.
- Utbildningsbyrån arrangerade hösten 2015 ett informationstillfälle i samarbete med Socialvårdsbyrån kring ny Landskapsförordning (2015:28) om bl.a. skol- och

studerandehälsovård med tyngdpunkt på tema som skollidningens ansvar, en sund och trygg skola och studiemiljö och barnskyddslagen med fokus på anmälningsplikten.

Revidering av styrdokument i grundskola och gymnasialstadiet

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 24 *Utbildning*

I regeringsprogrammet 2011 fastslås att en god, likvärdig utbildning är en av grundstenarna i välfärdssamhället. Utbildningen ger barn och ungdomar de kunskaper och färdigheter de behöver för ett självständigt liv. En av de åtgärder som lyfts i regeringsprogrammet är att resurser för specialundervisningen samordnas och förbättras inom grundskolan. För att möjliggöra detta har en revidering av styrdokument påbörjats. Under år 2013 kommer revideringen av läroplan för specialundervisningen i grundskolan att slutföras. I dialogen med kommunerna har det framkommit att även grundskolelagen till vissa delar behöver revideras. Arbetet inleds under 2013 med att utbildningsbyrån, i samråd med kommunerna, tar fram ett lagberednings-PM.

Inom gymnasialstadiet utbildningen samordnas och stärks stödet till studerande genom insatser inom styrdokument, antagningssystem och utbildningsutbud. Läroplansgrunderna för specialundervisningen ses över i förhållande till gällande lagstiftning och pågående revidering av grundskolans läroplan för specialundervisning.

Åtgärder under programperioden

- Revidering av grundskolans läroplan och gymnasialstadiets läroplansgrunder slutförs under 2013. Stöd för lärande är ett prioriterat område.
- I samband med en översyn av grundskolelagen tydliggörs rätten till stödåtgärder för elever i behov av särskilt stöd.
- Ålands gymnasium formulerar en långsiktigt hållbar handlingsplan för hur skolan ska utveckla sin verksamhet för att underlätta för studerande med behov av särskilt stöd att uppnå målen med utbildningen.
- Utveckla antagningsgrunderna till gymnasieutbildning i syfte att öka studerandes tillträde till studieplatser utöver särskilt anpassade program.
- Övergången från grundskola till gymnasialstadiet för de elever som erhållit särskilt stöd ses över så att goda, säkra och etiska rutiner för informationsöverföring kan utvecklas.

Ansvarig:	Utbildningsbyrån
Andra berörda aktörer:	Den kommunala grundskolan, Ålands gymnasium
Budget:	Inom ramen för befintlig budget
Lagstiftning:	LL (2011:13) om gymnasieutbildning Grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Ålands gymnasium har genom organisatoriska åtgärder strävat efter att utveckla skolornas undervisning och verksamhet i syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplansenliga mål i utbildningen.
- I syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplansenliga mål i utbildningen på gymnasienivån har landskapsregeringen förtydligat anvisningarna om skolornas utbildningsutbud och tillgång till studieplatser, antagningssystem, stödstrukturer och informationsöverföring avseende elevers övergång från grundskolan till studier på gymnasienivån.
- Utbildningsbyrån har berett ett förslag till reviderade anvisningar i grundskolans läroplan. Anvisningarna ersätter de tidigare avsnitten Stödundervisning och specialundervisning samt Elevhandledning och elevvård i landskapet Ålands läroplan för grundskolan. De nya läroplansanvisningarna för stöd och lärande antogs under våren 2015 och ska tas i bruk i grundskolan under läsåret 2015-2016.

- Landskapsregeringen antog under år 2015 reviderade och förtydligade anvisningar för antagning av studerande i behov av särskilt stöd i syfte att öka tillgången till utbildningsutbud och studieplatser på gymnasienivå.
- Övergången från grundskola till gymnasialstadiet för de elever som erhållit särskilt stöd utreddes under år 2015 i en arbetsgrupp. Arbetsgruppen avlämnade en rapport med förslag till olika insatser som kunde underlätta övergången och informationsöverföringen från grundskola till skolor som bedriver utbildning på gymnasienivå.
- Utbildningsbyrån lät under år 2015 göra en kartläggning av stödfunktionerna kring de elever och studerande som har behov av stöd för sin hälsa och sin inläring. Det huvudsakliga målet med kartläggningen var att ta reda på hur samarbete och samordning kan utvecklas utgående från befintliga resurser i samhället. Under kartläggningen har det identifierats utvecklingsområden.

Utvärdering av övergång mellan grundskola och gymnasialstadiet

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 24 Utbildning

Utbildningsbyrån har konstaterat att det föreligger ett behov av en översyn av övergången mellan grundskolan och gymnasialstadiet för elever med utvecklingsstörning. Detta för att identifiera problemområden och möjliggöra förbättringar av nuvarande system. En del i detta arbete är ett utvecklat samarbete mellan Ålands gymnasium, Ålands omsorgsförbund och grundskolans träningsundervisning i syfte att nyttja den samlade kompetensen och de erfarenheter som finns av att undervisa och utveckla boendeträningen för elever med utvecklingsstörning.

I arbetet med att säkerställa ett tillräckligt antal studieplatser och alternativ för studerande i behov av särskilt stöd är utveckling av system och metoder en viktig del. Metoder och modeller som studerats hos motsvarande utbildningsanordnare anpassas till åländska förhållanden och förutsättningar.

Åtgärder under programperioden

- Övergången för elever med utvecklingsstörning från grundskola till gymnasiet utvärderas. Utvärderingen påbörjas 2013.
- Ökad tillgång till studieplatser genom utbildningsalternativ för elever med grav utvecklingsstörning.
- Ålands gymnasium och Ålands omsorgsförbund samverkar så att boendeträningen för studerande med utvecklingsstörning och andra funktionsnedsättningar utvecklas.

Ansvarig:	Utbildningsbyrån
Andra berörda aktörer:	Ålands gymnasium, Förbundsstyrelsen för södra Ålands högstadiedistrikt, Ålands omsorgsförbund, Social- och miljöavdelningen (LR)
Budget:	
Lagstiftning:	LL (2011:13) om gymnasieutbildning Grundskolelagen (1995:18) för landskapet Åland LL (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger för utvecklingsstörda

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- En arbetsgrupp har erhållit i uppgift att utvärdera elevernas övergång från grundskolans träningsundervisning till gymnasiet motsvarande undervisning (yrkesträningsundervisning). Undervisningsformer för elever med grav utvecklingsstörning och fördelningen av olika parter och myndigheters ansvar och roll för undervisningen har varit i fokus för uppföljningen. Syftet är att landskapsregeringen ska fastställa riktlinjer för hur undervisningen i fråga ska utvecklas framöver.

Social-och miljöavdelningen

Förbättra lagstiftningen på området handikappservice och specialomsorg för personer med utvecklingsstörning

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 19 *Rätt att leva självständigt och att delta i samhället*

Personer som lever med någon form av funktionsnedsättning har i enlighet med bland annat handikappservicelagen rätt till olika former av tjänster för att kunna leva självständigt och delta i samhället med lika valmöjligheter som andra personer. Tjänsterna tillhandahålls av hemkommunen, FPA, Ålands Omsorgsförbund eller av en privat socialserviceproducent. Socialvårdsbyrån vid Ålands landskapsregering ansvarar för att uppdatera och förbättra lagstiftningen på området handikappservice och specialomsorger för personer med utvecklingsstörning.

Lagstiftningsbehörigheten på det sociala området är delad mellan riket och landskapet. Det innebär att landskapsregeringen i stor utsträckning använder sig av blankettlagstiftning på området socialservice i och med att socialförsäkringsrätt är riksbehörighet. På rikssidan pågår för närvarande en omfattande reform av socialvårdslagstiftningen. En sammanslagning av handikappservicelagen och specialomsorgslagen planeras och blir en del i reformen av sociallagstiftningen. I samband med reformen av socialvårdslagen bereds även lagstiftningen om stärkandet av självbestämmanderätten för klienter inom socialvården och hälso-och sjukvården. Ålands har till vissa delar lagstiftningsbehörighet på området och kommer att vidta eventuella lagstiftningsåtgärder.

Inom ramen för samhällsservicereformen har arbetsgruppen för samordning av social service (Susannegruppen) tagit fram ett förslag för organiseringen av social service i landskapet. Arbetsgruppen föreslår att en ny myndighet skapas som kallas *Kommunernas socialtjänst* och som har till uppgift att sköta all socialvård i landskapet förutom barn- och äldreomsorgen.

Åtgärder under programperioden

- Följa med reformen av socialvårdslagstiftningen på rikssidan och eventuellt sammanslå handikappservicelag och lag om specialomsorger av utvecklingsstörda.
- Följa med reformen om stärkandet av självbestämmanderätten för klienter inom socialvården och hälso-och sjukvården för eventuella lagstiftningsåtgärder.
- Följa det fortsatta arbetet med den modell för samordning av social service som presenterats inom ramen för samhällsservicereformen.

Ansvarig: Socialvårdsbyrån

Andra berörda aktörer: Kommunerna, Ålands Omsorgsförbund k.f., Hälso-och sjukvårdsbyrån, ÅHS, näringsavdelningen

Budget: Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen.

Lagstiftning: Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård
Landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp
Landskapslag ((1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Socialvårdsbyrån har följt med reformen om handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Socialvårdsbyrån höll under år 2014 informationstillfällen om reformen för Handikapprådet för landskapet Åland, kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f. och Ålands handikappförbunds medlemsföreningar. Preliminära tidtabellen för att ny funktionshinderslag träder i kraft i riket är 2018-2019. Socialvårdsbyrån följer fortsättningsvis med reformen.
- Socialvårdsbyrån har följt reformen av socialvårdslagstiftningen på rikssidan. Ny socialvårdslag trädde i kraft i riket den 1.4.2015. Socialvårdsbyrån har under år 2015 inlett arbetet med ny socialvårdslagstiftning och annan lagstiftning som sammanhänger med den.
- Under år 2015 förberedde socialvårdsbyrån ett eventuellt ikraftträdande av lag om patienters och klienters självbestämmande. Landskapsregeringen bevakar det fortsatta lagstiftningsarbetet i riket.
- I oktober 2013 tillsattes en lagberedningsgrupp för arbetet med samordningen av den Åländska socialvården. Under år 2014 pågick lagberedningsarbete gällande samordningen av den Åländska socialvården. Landskapsregeringen tog fram en finansieringsmodell och en plan för förverkligandet av en samordnad social service på Åland i en gemensam myndighet, kommunernas socialtjänst. Samordningen omfattar all socialservice förutom barnomsorg och äldreomsorg. Lagen träder i kraft i början av år 2016. Landskapsregeringen ska bistå kommunerna vid planeringen och förverkligandet av samarbetet enligt denna lag.
- Socialinspektör med inriktning på funktionshinderspolitik har fungerat som sekreterare för *Handikapprådet för landskapet Åland* under år 2014 och 2015.
- Socialinspektör deltar som landskapsregeringens medlem i *Nordiskt expertnätverk för implementering av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* och i *Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder*.

Förbättra tillsynen över handikappservicen

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
Artikel 19 Rätt att leva självständigt och att delta i samhället

Socialvårdsbyrån vid Ålands landskapsregering ansvarar för tillsynen av den handikappservice som produceras av de åländska kommunerna, Ålands omsorgsförbund och åländska privata socialserviceproducenter. Ansvar för tillsyn och för beviljande av tillstånd kommer att överföras från landskapsregeringen till Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, ÅMHM. Detta för att stärka och utveckla tillsynen över den privata och offentliga socialvården och göra tillsynen mer oberoende. Under år 2013 förbereds denna övergång och ett lagstiftningsförslag har tagits fram.

Till dess att tillsynen överförs till ÅMHM vilar tillsynsansvaret på landskapsregeringen. Sedan år 2009 finns en tillsynsplan för socialvårdsbyrån där olika metoder och arbetsverktyg för tillsyn beskrivs. Tillsynsplanen och målen för tillsynen uppdateras årligen och finns att läsa på landskapsregeringens webbplats. Beträffande handikappservicen kommer handikappserviceplaner, färdtjänst och valda delar av specialomsorgen att tillsynas under år 2012-2013.

Åtgärder under programperioden

- Förverkliga överföringen av tillsynsansvaret från socialvårdsbyrån till ÅMHM i enlighet med skrivning i budget 2013.
- Utöva tillsyn i enlighet med gällande tillsynsplan.

Ansvarig:	Socialvårdsbyrån
Andra berörda aktörer:	ÅMHM fr.o.m. år 2014
Budget:	Utredning om ekonomiska konsekvenser av ev. lagstiftningsåtgärder utreds i samband med lagberedningen.
Lagstiftning:	Landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård Landskapslag (2010:50) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om service och stöd på grund av handikapp Landskapslag (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger av utvecklingsstörda

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Tillsynsansvaret för socialvården och den offentliga hälso- och sjukvården överfördes från landskapsregeringen till Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 1.1.2014.
- Tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet genomförde under år 2014 tillsyn gällande de åländska kommunernas ordnande av personlig assistansservice enligt 8 d § handikappservicelagen.
- Tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet genomförde under år 2014-2015 tillsyn gällande Ålands omsorgsförbunds klientavgiftssystem.

Uppdatera guide för barn i behov av särskilt stöd

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 24 *Utbildning*

Artikel 25 *Hälsa*

I samband med projektet *BUSS* som dåvarande landskapsstyrelsens undervisnings- och kulturavdelningen tillsammans med social- och miljöavdelningen genomförde år 1998-2001 sammanställde Ålands handikappförbund och landskapsregeringen en guide över olika samhällstöd. Guiden fungerar som en enkel uppslagsbok om den service som finns för barn och ungdomar som av olika anledningar har behov av särskilt stöd av samhället. Syftet är att ge en praktisk översikt över de tjänster och förmåner som finns att tillgå. Guiden har varit ett uppskattat verktyg men är i behov av en uppdatering.

Åtgärder under programperioden

- En reviderad version av guiden arbetas fram i samarbete med Ålands handikappförbund.

Ansvarig: Socialvårdsbyrån i samarbete med Ålands handikappförbund
 Andra berörda aktörer: Övriga myndigheter och aktörer kopplade till olika stödfunktioner
 Budget: Särskild budgetering
 Lagstiftning:

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Kartläggning *Föräldrastöd på Åland* har utarbetats. I kartläggningen finns information om olika samhällstöd och stöd och hjälp genom barnets alla åldrar. En aktivitet som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk.

Funktionshinderspektiv i folkhälsorapporten

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 31 *Insamling av statistik och information*

Tre folkhälsorapporter har publicerats på Åland om den åländska folkhälsan, den senaste rapporten är från år 2001. Landskapsregeringens hälso- och sjukvårdsbyrå ansvarar för folkhälsorapporten och planerar att ge ut en ny rapport år 2013.

Insamling av statistik är en del i arbetet med att öka kunskapen, identifiera och undanröja de hinder som personer med funktionsnedsättning ställs inför. Samtidigt lyfter FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning vikten av att respektera internationellt godtagna normer för skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt de etiska principerna för insamling och användning av statistik.

I *Hälsopolitiskt program för Åland 2010-2020* lyfts, förutom folkhälsorapporterna, även Åländsk utredningsserie och Institutets för hälsa och välfärds (THL) artiklar och rapporter med folkhälsoanknytning som exempel på annan statistik som visar hälsoläget på Åland. Vidare ger ÅSUB årligen ut *Statistisk årsbok för Åland* som innehåller folkhälsorelaterad information. Nordisk Medicinalstatistisk Kommitténs (NOMESKO) publikationer om hälsostatistik i de nordiska länderna möjliggör även en jämförelse av hälsoläget mellan de nordiska länderna.

Utgående från den senaste folkhälsorapporten kan konstateras att habilitering och rehabilitering ägnas ett eget kapitel i rapporten. Ambitionen är att även fortsättningsvis synliggöra och beskriva funktionshinder, habilitering och rehabilitering i folkhälsorapporterna.

Åtgärder under programperioden

- Avsnittet om habilitering och rehabilitering kommer att revideras och uppdateras i den åländska folkhälsorapport som Hälso- och sjukvårdsbyrå publicerar år 2013.

Ansvarig: Hälso- och sjukvårdsbyrå
 Andra berörda aktörer: ÅSUB, ÅHS
 Budget: Ryms inom befintlig anslag
 Lagstiftning:

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Hälsovårdsinspektören och landskapsläkaren har arbetat med Folkhälsorapporten. Folkhälsorapporten publicerades på hösten 2015 och innehåller avsnitt som berör funktionsnedsättning, habilitering och rehabilitering.

Förordning om medicinsk rehabilitering

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 26 *Habilitering och rehabilitering*

I den nya hälso- och sjukvårdslagen som trädde i kraft 1.1.2012 fastslås att hälso- och sjukvårdens uppgifter är att utföra undersökningar av patienter, fastställa medicinska diagnoser och ge vård samt att ge den medicinska rehabilitering som behövs.

Rehabilitering (och habilitering) är många gånger en avgörande faktor för att personer med funktionsnedsättning ska återta eller behålla sin funktionsförmåga. I hälso- och sjukvårdslagen behandlas den medicinska rehabiliteringen under en särskild paragraf (§ 43) och lyfts även in i lagstiftningen när det gäller bland annat arbetet för psykisk hälsa. I enighet med gällande lagstiftning kommer landskapsregeringen att ta fram en förordning om medicinsk rehabilitering. Arbetet planeras att börja under år 2013.

Åtgärder under programperioden

- En förordning om medicinsk rehabilitering utarbetas med syfte att tydliggöra ÅHS skyldigheter och uppdrag avseende rehabilitering.

Ansvarig:	Hälso- och sjukvårdsbyrån
Andra berörda aktörer:	ÅHS, kommuner, FPA, AMS
Budget:	Ryms inom befintlig anslag
Lagstiftning:	Landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård Landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Hälso- och sjukvårdsbyrån håller sig informerad om nya och aktuella idéer och behov inom området, men avvaktar med utformandet av en förordning i väntan på att det på riksnivå ges en förordning om medicinsk rehabilitering.

Tillgänglighetsplan för ÅHS

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 25 Hälsa

Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) ansvarar för den offentliga hälso- och sjukvården på Åland. ÅHS ger vård till den åländska befolkningen och alla besökare i livets olika skeden, allt från förebyggande vård till specialiserad sjukvård. Tillgänglighet är en nyckel för att säkerställa att alla ska ha tillgång till vård. Tillgänglighetsbegreppet för landskapsregeringen innefattar fysisk tillgänglighet, kommunikation/information och bemötande (se inledningskapitel).

ÅHS styrelse konstaterade i samband med tillbyggnaden hösten 2011 att det finns behov av att förbättra besökarens möjlighet till orientering på sjukhusområdet. En arbetsgrupp tillsattes med uppdrag att se över information och skyltning både inom- och utomhus. I uppdraget låg även att ta i beaktande olika funktionsnedsättningar. En tillgänglighetsinventering har genomförts vid Ålands centralsjukhus i maj 2013. Detta är åtgärder för att öka tillgängligheten inom myndigheten.

Det finns således redan i dag kunskap och medveten om de svårigheter som personer med funktionsnedsättning kan möta i kontakten med sjukvården, men det saknas en plan för att strukturerat arbeta och säkra tillgängligheten vid Ålands hälso- och sjukvård. För att systematisera arbetet med tillgänglighetsfrågor bör en tillgänglighetsplan arbetas fram inom myndigheten.

Åtgärder under programperioden

- En plan för ökad tillgängligheten inom Ålands hälso- och sjukvård utarbetas.

Ansvarig: Hälso- och sjukvårdsbyrån, ÅHS

Andra berörda aktörer:

Budget:

Lagstiftning: Landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård
Landskapslagen (1993:61) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om patientens ställning och rättigheter

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- I maj 2013 gjordes en tillgänglighetsinventering av byggnaderna på Ålands Hälso- och sjukvårds (ÅHS)-området. Rapporten från inventeringen färdigställdes i augusti. Under hösten 2013 tillsattes en intern arbetsgrupp inom ÅHS vilken arbetat med att analysera och kartlägga problematiken med tillgängligheten. Arbetsgruppen utarbetade förslag till förbättringsåtgärder och prioriteringsordning.
- Arbetsgruppen lämnade en mellanrapport till ÅHS ledningsgrupp i februari 2014. Inventeringsrapporten och mellanrapporten sändes för utlåtande till Ålands handikappförbund och handikapprådet för landskapet Åland. Utgående från deras utlåtande fattades beslut om vilka tillgänglighetsanpassande åtgärder som skulle genomföras inledningsvis. Fokus under år 2014 låg på att genomföra dessa. Framåt kommer utlåtanden att begäras in från Ålands handikappförbunds medlemsföreningar samt från Mariehamns pensionärsförening, Norra Ålands pensionärsförening och Äldrerådet i Mariehamn och baserat på deras utlåtande försöka genomföra tillgänglighetsförbättringar utgående från givna resurser.
- Under år 2015 har ÅHS arbetat med större parkeringsrutor vid huvudentréerna så att rutorna rymmer invalidbil med ramp. Parkeringsrutorna ska ännu kompletteras med symbol för rörelsehindrade.

- "Talande hissar". Hissen vid barn- och ungdomsavdelningen respektive den nära hälsocentralen (till bland annat ögonkliniken) har kompletterats med tal som berättar om på vilken våning hissen är.
- Kontrastmarkeringar i trappor (runda vita bollar på rekommendation av Ålands synskadade r.f.). De automatiska öppningsbara dörrarna ska ännu kompletteras med kontrastmarkeringar som visar dörrens slagyta.
- Hiss för rullstolsburna/rörelsehindrade vid trappan vid matsalen. Där har tidigare funnits en hiss för matvagnar men som även använts av rullstolsburna. Hissen har byggts om för att bättre passa rullstolar.
- Kommunikatorer för personer med hörselnedsättning. Åtta Kommunikatorer är beställda för info/växel, akuten, medicinska polikliniken, hälsocentralen i Mariehamn och Godby respektive hemsjukvården i Mariehamn och på Norra och Södra Åland. Kommunikatorerna förstärker ljudet för personer med hörselnedsättning, med eller utan hörapparat.
- Skyltdirektiv för enhetligare skyltning. De nya skyltarna ska göra det lättare även för besökare med funktionsnedsättning att hitta på sjukhuset. Byta av skyltar är dock ett långsiktigt projekt som kommer att genomföras i etapper.
- Krokar i handikapptoaletterna. De krokar som nu finns i handikapptoaletterna hänger på för hög höjd. Innan året 2015 slut komplettera med krokar på lägre höjd.

Trafikavdelningen/Infrastrukturavdelningen (I.I.2015)

Yrkeskompetens för taxichaufförer

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 19 Att leva självständigt och att delta i samhället

Artikel 20 Personlig rörlighet

För att få arbeta som taxichaufför i landskapet i dag krävs ett yrkeskörtillstånd men ingen yrkesutbildning. Vidare måste personer som yrkesmässigt transporterar barn i grundskola eller i barnomsorg, inom, eller i anslutning till verksamheten ha gått en skolskjutsutbildning godkänd av landskapsregeringen.

I riket gäller sedan 1 januari 2010 lag om yrkeskompetens för taxiförare (FFS 695/2009) och statsrådets förordning om yrkeskompetens för taxiförare (FFS 825/2009) som kräver att verksamma taxiförare genomgår utbildning för taxiförare och efter fem år fortbildning för att erhålla och inneha körtillstånd. Syftet med utbildningen är bl.a. att främja hälsa och säkerhet för anställda inom taxibranschen och vägtrafikanter samt att främja miljövänlighet och trafiksäkerhet. Via utbildningen får förarna ökad expertis, vilket höjer transporternas och tjänsternas kvalitet och erbjuder förarna möjlighet att förbättra både arbets- och trafiksäkerheten.

För att få framföra fordon i taxitrafik i Sverige krävs det en taxiförarlegitimation. Kunskapskraven för att erhålla taxilegitimation omfattar tio olika områden där bland annat bemötande, sjukdomar och funktionsnedsättningar ingår. Här framhålls vikten av att en taxiförare ska förstå och respektera olika människors förutsättningar och behov samt kunskap om bästa sättet att assistera passagerare med sjukdom eller funktionsnedsättning så att resan upplevs som både trygg och säker. Dessa krav regleras i taxitrafiklagen (SFS 2012:211, 3 kap.) och i taxitrafikförordningen (SFS 2012:238) samt i Transportstyrelsens föreskrifter.

Åland har egen behörighet på området och trafikavdelningen (landskapsregeringen) kommer att utreda möjligheten att införa krav på utbildning.

Åtgärder under programperioden

- För att höja transporternas och tjänsternas kvalitet föreslås en ny lagstiftning för yrkeskompetens för taxichaufförer där även kontinuerlig utbildning om personer med funktionsnedsättning ingår.

Ansvarig: Trafikavdelningen/Infrastrukturavdelningen
(samordnare trafiksäkerhetskonsulenten)

Andra berörda aktörer: Utbildnings- och kulturavdelningen, Motorfordonsbyrån, Ålands polismyndighet, Ålands Näringsliv, Mariehamns åkeriförening r.f., Ålands yrkesbilägarförening r.f.

Budget:

Lagstiftning: Körkortslag (1991:79) för landskapet Åland
Landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik
Landskapsförordning (2008:140) om skolskjutsning
NY lagstiftning genom vilken yrkeskörtillstånd regleras.

Infrastrukturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- En arbetsgrupp har under år 2013 sett över taxiverksamhetens förutsättningar och framlagt förslag på att en utbildning ska krävas för yrkeskörtillstånd.
- På grund av resursbrist har landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik inte setts över. Förhoppning är att infrastrukturavdelningen kan få hjälp av lagberedningen i arbetet.

- Skolskjutsförordningen har setts över och lagberedningen har arbetat fram ett färdigt lagförslag. Innan lagförslaget behandlas hos landskapsregeringen, och ev. beslut om att sända lagförslaget till lagtinget tas, inväntas ett avgörande från högsta förvaltningsdomstolen som kan ha konsekvenser för lagstiftningen.
- Lagberedningen har påbörjat ett arbete med att ta fram en särskild kollektivtrafiklag, vilket innebär att de delar som rör busstrafik kommer att lyftas från LL om yrkesmässig trafik. Förhoppningen är att även lastbils- och taxitrafiken ses över i samband med detta.
- En ny körkortslag har antagits, som träder i kraft 1 mars 2016. Vad gäller yrkeskörtillstånd har inget i sak ändrats förutom att det övre ålderskravet på 70 år har slopats.

Möjlighet för personer med funktionsnedsättning att välja sitt transportmedel

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Artikel 19 Att leva självständigt och att delta i samhället

Artikel 20 Personlig rörlighet

Tillgänglighet och användbarhet av olika färdmedel i landskapet rör olika instanser såväl landskapsregeringen och kommuner som privat näringsliv. I EU-förordning 181/2011 framhålls att personer oavsett funktionsnedsättning bör kunna nyttja busstrafiken. EU förordning 1177/2010 lyfter fram möjligheten att använda sig av transport till sjöss och inre vattenvägar. Landskapsregeringen har i dag avtal med två bussbolag för kollektivtrafik på landsbygden. I avtalen ställs inga krav gällande tillgänglighet och användbarhet. Landskapsregeringen kommer att se över möjligheterna att ställa krav på användbarhet och tillgänglighet då en ny upphandling kommer att genomföras/nya avtal ingås senast 2015.

När det gäller den fysiska miljön i anslutning till busshållplatserna finns allmänna principer och direktiv för anläggande av busshållplatser. Landskapsregeringens vägprojektörer beaktar tillgänglighet vid ritningar för landskapets vägar, men då en extern entreprenör anlitas behöver det tydligare framgå i upphandlingen att busshållplatser ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

I arbetet med tillgänglighet är bemötande och information två viktiga aspekter. Trafikavdelningen, framförallt Ålandstrafiken, kommer under programperioden bli tydligare i sin information om vad som gäller exempelvis den fysiska tillgängligheten och möjlighet till assistans vid transport med de transportmedel som Ålandstrafiken säljer biljetter till. Vidare kommer personal, som i sitt arbete ger service till allmänheten, att utbildas för att på så vis öka kunskapen om olika former av funktionsnedsättning och säkerställa ett korrekt bemötande.

Åtgärder under programperioden

- Se över möjligheterna att ställa krav på användbarhet och tillgänglighet vid upphandlingen av busstrafik, nya färjor, renovering av färjor och vid privatisering av färjetrafik.
- Tydliggöra vid anbudsförfrågan hur busshållplatserna utformas för att vara användbara och tillgängliga. Lagstiftningen bör förnyas och tydliggöras.
- I samband utformning av nya hamnar, terminaler och större renoveringar finansierade med landskapets medel säkerställa tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- Förbättra landskapets information vid bokning och i turlista gällande tillgänglighet.
- Utredda tillsynsansvaret för EU-förordningar nr 181/2011 och 1177/2010.
- Utbilda personal inom avdelningen, rederi och Ålandstrafiken i enlighet med gällande EU-förordningar

Ansvarig: Trafikavdelningen/Infrastrukturavdelningen

Andra berörda aktörer: Ålandstrafiken

Budget:

Lagstiftning:

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 181/2011 om passagerares rättigheter vid busstransport och om ändring av förordning (EG) nr 2006/2004

(kommentar: då transportsträckorna på Åland understiger 250 km ska artiklarna 4.2, 9, 10.1, 16.1b, 16.2, 17.1, 17.2 och 24 - 28 tillämpas)

Landskapslag (1957:23) om allmänna vägar i landskapet Åland, landskapslag (1964:16) om kommunalvägar, landskapslag (2008:59) om enskilda vägar i landskapet Åland, landskapslag (1993:19) om besiktning och registrering av fordon, landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik

Infrastrukturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Ålandstrafiken har informerat bussbolag och färjor om vikten av att informera resenärerna om kommande hållplats/invikning/hamn i högtalarsystem.
- Diskussioner förs med rederienheten och bussbolagen om handikappanpassade bussar och färjor vid renoveringar och nyinköp.
- Ålandstrafiken har information på sin hemsida <http://www.alandstrafiken.ax/> om vilka färjor som har handikappanpassad toalett, hiss och dylikt.
- Söderby GC -tunnel färdigställd 11/2014 med beläggning anpassad för trafik för personer med funktionsnedsättning.
- I projekteringen för ny skärgårdsfärja har anpassningar gjorts i planeringen på bildäck, hiss, kafeteria och toaletter för resenärer med funktionsnedsättning.
- Ålandstrafiken handhar information om och bokning av fordon på skärgårdsfärjorna där kunder med funktionsnedsättning kan framföra sina behov. Tillsammans med besättningen kan resan göras så smidig som möjligt för personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Hiss och handikappanpassad toalett har M/S Skarven, M/S Skiftet, M/S Gudingen, M/S Knipan, M/S Alfågeln och M/S Viggen. Ålandstrafiken erbjuder väntsal med uppsikt över bussplan till samtliga sina kunder.
- Bryggan informerar resenärerna om nästa hamnstopp för att undvika att resenär stiger av i fel hamn vid invikningar och delsträckor.
- Busschaufförerna informerar om kommande hållplats för att underlätta för samtliga resenärer.
- Kollektivtrafiken är upphandlad och sköts av Williams Buss och Viking Line Buss. Resenär med fysisk funktionsnedsättning kontaktar bussbolaget som då lägger in buss med plats för rullstol på aktuell rutt.
- Bussplan och busshållplatserna har inte rullstolslift, men chaufförerna bistår och hjälper resenärer med rullstol, cykel, rullator på ett tillfredsställande sätt. Det samma gäller att personer med psykisk funktionsnedsättning.
- Vid nyinförskaffningar och större renoveringar gällande färjor och bussar beaktas tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.
- Planering för att få rullstolslift till bussplan uppstartats under 2014.
- Redovisning har inte lämnats gällande åtgärder år 2015.

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams)

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) är en självständig myndighet underställd Ålands landskapsregering. Landskapsregeringen ansvarar för den allmänna administrativa styrningen och övervakningen av Ams. I budget för år 2013 tydliggör landskapsregeringen för de långsiktiga arbetsmarknadspolitiska målen;

att sträva till en hög sysselsättningsgrad och låg öppen arbetslöshet, en regionalt balanserad utveckling av arbetsmarknaden, kvinnors och mäns rätt till arbete och lön på lika villkor samt att underlätta för personer med svag ställning på arbetsmarknaden att få arbete och att förhindra utslagning från arbetsmarknaden.

Utbildning för ökad tillgänglighet

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 5 *Jämlikhet och icke-diskriminering*

Artikel 27 *Arbete och sysselsättning*

I lagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet tydliggörs likabehandlingsprincipen;

”Arbetsmarknadsservicen skall vara opartisk och jämlik så att ingen diskrimineras på grund av kön, sexuell läggning, funktionshinder, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller annan övertygelse eller annan därmed jämförbar omständighet.”

Ams arbetar för att öka tillgängligheten inom myndigheten. Ams har nya lokaler sedan november 2012. Dessa ska vara fysiskt tillgängliga för myndighetens anställda och besökare. Vid behov är personalen flexibel och kan hålla möten utanför Ams lokaler. Ams möjlighet att ge god service till arbets sökande med funktionsnedsättning förutsätter att personalen har ett gediget kunnande om olika typer av funktionshinder. Vidare förutsätter det en bra kontakt med arbetsplatser för att potentiella arbetsgivare ska se personer med funktionsnedsättning som en resurs.

Personalen vid Ams planerar att dels ordna interna utbildningstillfällen om tillgänglig information och bemötande av kunder med olika funktionsnedsättning, dels ta del av tillfällen och utbildningar som ordnas av andra aktörer. Myndigheten planerar särskilt att bjuda in föreläsare för att öka kunskap gällande bemötande av personer med psykiska funktionshinder.

Åtgärder inom programperioden

- Informationsmaterial utformas så att det ska vara tillgängligt för myndighetens olika kundgrupper.
- Delta i, och arrangera, utbildning för ökad kunskap om tillgänglig information och bemötande.
- Genom en kampanj informera näringsliv och arbetsplatser om möjligheten att anställa personer med funktionsnedsättning. Detta för att öka kunskapen och få tillgång till fler arbetsplatser för personer med olika arbetshinder.

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) åtgärder år 2013-2015

- För att öka *tillgängligheten* för myndighetens olika kundgrupper pågick under år 2013 arbete med att förnya myndighetens hemsida <http://www.ams.ax/>. Den nya hemsidan färdigställdes februari 2014 och är mer tillgänglig för kunder med såväl hörsel- som synskada. Ams har under 2014 utvecklat informationen på hemsidan [ams.ax](http://www.ams.ax/) med en funktion som gör det möjligt att få texten uppläst. Detta underlättar inte minst för synskadade.
- Personal deltog vid av Ålands handikappförbund r.f. anordnat heldagsseminarium om bemötande mars 2015.
- Under år 2013 har myndigheten informerat om möjligheterna till stöd vid anställning av personer med funktionsnedsättning, bland annat vid ett möte med representanter för kommunerna i oktober. Kontinuerligt under 2013-2015 har personal genom kontakter till många olika arbetsplatser sökt praktikplatser, platser för arbetsprövning och arbetsplatser för personer med olika arbetshinder.

Revidera stödåtgärder

FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Artikel 27 Arbete och sysselsättning

Ams har möjlighet genom stödåtgärder underlätta för arbetssökande personer med funktionsnedsättning att få arbete eller bibehålla ett arbete. Sysselsättningsstöd till arbetsgivare som anställer en person med funktionsnedsättning kan beviljas för två år, med möjlighet till prövad förlängning. Beslut om förlängning tas dock högst per kalenderår eftersom budgetmedel finns årsvis. Det finns ett antal personer placerade med stödåtgärden i fråga. En del av dessa kommer kanske aldrig förmå konkurrera om de platser som finns på öppna arbetsmarknaden. För dessa personer är systemet inte tryggt eftersom stödet är en förutsättning att få vara i arbete och sysselsättningsstödet kan inte ges för en längre tid eller tills vidare. Stödsummorna är inte heller flexibla utan beviljas utan hänsyn till i vilken omfattning arbetsförmågan är nedsatt. Då Ams åtgärder inte räcker till har respektive kommun skyldighet att ordna sysselsättning. Det förutsätter dock att personen i fråga har pension. Det finns alltså ett antal personer som faller mellan kommunens skyldighet att ordna arbete och de möjligheter som Ams har i dag att stöda sysselsättning.

Ams har inom ramen för ett ESF-projekt 2010-2013 en arbetspsykolog inom myndigheten. Psykologens arbete är viktigt då personer som har funktionshinder ofta behöver få en utredning av psykolog för att få sina rättigheter tillgodosedda när det gäller olika arbetsrehabiliteringsåtgärder.

Åtgärder under programperioden:

- Åtgärder gällande sysselsättningsstöd ses över i samband med revideringen av lagstiftningen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet.
- Regelverket för att anställda personer med funktionsnedsättning som är placerade med stödåtgärder förtydligas så att placeringar vid behov kan göras på längre sikt.
- En arbetspsykolog ska finnas på myndigheten för att underlätta för arbetssökanden att hamna rätt i arbete/utbildning och få sina rättigheter hos olika rehabiliteringsinstanser tillgodosedda.

Ansvarig:	Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams)
Andra berörda aktörer:	Samarbetspartners, utbildnings- och arbetsplatser
Lagstiftning:	Landskapslagen (2006:8) om arbetsmarknadspolitisk verksamhet Landskapslagen (2006:9) om Ålandsarbetsmarknads- och studieservicemyndighet

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) åtgärder år 2013-2015

- Arbete med att göra en översyn och *förnya lagstiftningen om stödformer* har pågått under år 2013-2014. En arbetsgrupp har bland annat sett över kap. 8 och 9 om sysselsättningsstöd i LL (2006:8) arbetsmarknadspolitik samt även över behovet av att införa system med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.
- Arbetsgruppen för reformering av arbetsmarknadslagstiftningen har under år 2014 avlämnat en rapport till landskapsregeringen där förslag framförs som innebär förbättrad service för personer med nedsatt arbetsförmåga.
- I april 2015 överlämnades till lagtinget ett lagförslag om ändrad arbetsmarknadslagstiftning. Landskapsregeringen omfattade i huvudsak arbetsgruppens slutsatser i rapporten. Den ändrade arbetsmarknadslagstiftning utfärdades i september 2015 och tillämpas från och med 2016.
- Vid Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet har en dörröppnare installerats för ökad tillgänglighet till myndighetens lokaler.
- ESF-projekt har möjliggjort att en arbetspsykolog har funnits på Ams för att underlätta för arbetssökande att hamna i rätt arbete/utbildning och få sina rättigheter hos olika

rehabiliteringsinstanser tillgodosedda till och med halvårskiftet 2014. Arbetspsykologen anställdes på en tillfällig tjänst under andra halvåret 2014 och under hela 2015. Under år 2015 godkändes att tjänsten skulle inrättas som ordinarie från och med 1.3.2016.

Sammanställning av landskapsregeringens åtgärder 2013-2015

Nedan följer en sammanställning i alfabetisk ordning av landskapsregeringens avdelningar och Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) åtgärder under åren 2013-2015 inom åtgärdsprogrammet "Ett tillgängligt Åland 2013-2016".

Finansavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Finansavdelningen har uppdaterat handboken om offentlig upphandling på Åland under 2015. I den nya versionen återfinns en skrivning om sociala krav i samband med upphandling.
- ÅFS 2006:41 har uppdaterats med ÅFS 2015:52 utan tillägg om en skrivning om sociala krav.
- Ny upphandlingslagstiftning inväntas innan nya ändringar genomförs i ÅFS 2015:52, förväntas komma i april 2016.

Kansliavdelningen/Regeringskansliets åtgärder år 2013-2015

- Med ambition att ge anställda inom landskapsförvaltningen ökad kunskap och medvetenhet om funktionsnedsättningar i syfte att skapa goda förutsättningar till ett korrekt bemötande av kunder och kollegor, arrangerade personalenheten i samarbete med Ålands kulturdelegation och Ålands Omsorgsförbund en teaterföreställning om funktionsnedsättning och bemötande under år 2013.
- I samband med planeringen av ombyggnaden av Ålands lagting har fastighetsverket, tidigare byggnadsbyrån, kopplat in en tillgänglighetsarkitekt som jobbar jämsides med huvudplaneraren.
- Tillgänglighetsinventering av Åländska besöksmålen Jan Karls-gården, Kronohäktet Vita Björn & Kastelholms slott har genomförts och åtgärdsförslag har tagits fram år 2013.
- Tillgänglighetsinventering av Ålands hälso- och sjukvård har genomförts och förslag till förbättringsåtgärder har tagits fram år 2013.
- Tillgänglighetsinventering av Ålands lagting har genomförts och åtgärdsförslag utarbetats år 2014.
- Tillgänglighetsinventering av Eckerö post- och tullhus har genomförts och förslag till åtgärder utarbetats år 2015.
- En tillgänglighetsinventering för området Bomarsund, utemiljöer pågår.
- Utveckling av lagstiftning inom plan- och byggnadsområdet sköts sedan 2015 av allmänna byrån vid infrastrukturavdelningen.
- Diskussioner har förts kring möjligheten och behovet av att vid kommande revidering av plan- och bygglagen utreda möjligheterna att införa någon form av konsekvensanalys/tillgänglighetsprövning i samband med byggnadslov. Konstaterats att gällande byggbestämmelser ställer tämligen långtgående krav på tillgänglighet och användbarhet i byggnader.
- Under år 2014 har LF om Ålands byggbestämmelsesamling genomgått en omfattande revidering, reglerna från 1 mars 2015 omfattar även ändring av byggnader, t.ex. vid en ombyggnad. Sedan 1.3.2015 är den nya byggbestämmelsesamlingen i kraft. Övergångsbestämmelserna sträcker sig fram till 1.1.2016.
- I den nya byggbestämmelsesamlingen har det bifogats mera detaljerade föreskrifter och anvisningar för vilka ritningar som ska bifogas bygglovshandlingar samt vad dessa ritningar ska innehålla. Genom detta anges det även att åtgärder för att förbättra tillgängligheten och användbarheten ska redovisas, såsom lutningar, marknivåer, ramper, hissar osv.

- Det konkreta lagberedningsarbetet med revideringen av plan- och bygglagen har påbörjats under 2015 och avses slutföras under år 2016. I samband med detta avses kraven på tillgänglighet i byggnader att utökas på lagnivå så att de även omfattar andra byggnader än allmänna byggnader.
- Under år 2014 har arbetet med att förnya landskapsregeringens webbplats igångsatts. I enlighet med landskapets funktionshinderspolitiska program är målsättningen att landskapsregeringens nya webbplats ska klara högt ställda krav på tillgänglighet och användbarhet också för personer med funktionsnedsättning. För att säkerställa detta anlätades under år 2014 det svenska företaget Funka Nu som har en gedigen meritlista från samverkan med offentlig sektor i Sverige visavi tillgänglighet på webben. Med stöd av experter från Funka Nu har landskapsregeringen kunnat sätta en ambitionsnivå som beaktar tillgänglighet.
- I samarbete med Funka Nu:s experter ordnade kommunikationsenheten två utbildningstillfällen under år 2014 om klarspråk och tillgänglig webb för personalen inom den allmänna förvaltningen.
- Funka Nu har levererat kravbilagor till upphandlingen av teknik och kommer att utföra acceptanstester innan lanseringen av den nya webbplatsen.
- Från kansliavdelningen har under år 2014 framförts ett förslag om att digitala tjänster som tas fram inom den digitala agendan ska vara användbara och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Avsikten med förslaget är att den digitala agendan, som numera styr IT-utvecklingen inom landskapet, ska kunna anta ett sådant helhetsperspektiv så att hela den åländska befolkningen, inklusive personer med funktionsnedsättning, beaktas.
- Landskapsregeringens nya webbplats togs i bruk under år 2015. Webbplatsen skapades med utgångspunkt i internationellt erkända och teknikneutrala riktlinjer för design av tillgängliga webbplatser och tillgängligt innehåll.

Näringsavdelningens åtgärder år 2013-2015

- En arbetsgrupp inom ramen för Turismstrategin att göra Åland mer tillgängligt har träffats och fortsätter som vanligt. Näringsavdelningen ingår i arbetsgruppen genom näringsutvecklaren från allmänna byrån.
- En föreläsning om potentialen med tillgänglig turism anordnades under vårvintern 2013 med konsulent Lilian Müller. Föreläsningen ordnades i samarbete mellan Handicampen, Visit Åland och Landskapsregeringen.
- Näringslivsutvecklaren ingår i styrgruppen för City Mariehamn där arbetet för att göra Mariehamn mer tillgängligt för alla medborgare och besökare fortgår. Det finns dock mycket kvar att göra. Framförallt för att underlätta butiks- och restaurangbesök. Tillkomsten av köpcentret Maxinge har inneburit en större konkurrens för innerstaden vilket kan inverka negativt på hur man fokuserar på satsningar för personer med funktionsnedsättning i fortsättningen. Maxinge innebär dock en ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning genom att allt ligger i samma plan.
- Näringslivsutvecklaren deltog under 2015 i ett projekt om "Universell utformning" som initierats av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Projektet är ettårigt, finansieras av ministerrådet att få hjälp av de lokala hcp-organisationerna med att ta fram underlag för arbetet.
- Inom ramen för det operativa programmet för fiskerinäringen, som medfinansieras av Europeiska fiskerifonden, har stöd beviljats för att göra Ålands jakt- och fiskemuseum mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Projektet har behandlats av föreningen Leader Åland r.f: s kustaktionsgrupp.
- Jordbruksbyrån tillämpar kurslokaler som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar när byrån anordnar kurser.

- Överenskommelse upptogs i avtal om Grelsby kungsgård om att mangårdsbygganden skulle tillgängliggöras för personer med funktionsnedsättning. Landskapsregeringen bekostade ramp vid entrén och arrendatorn för handikappanpassning av toalett.
- Ombyggnad i självstyrelsegården och avdelningarnas flytt inom förvaltningen har medfört förbättrad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.
- För att öka *tillgängligheten* till Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS) olika kundgrupper pågick under året arbete med att förnya myndighetens hemsida <http://www.ams.ax/>. Den nya hemsidan färdigställdes februari 2014 och är mer tillgänglig för kunder med såväl hörsel- som synskada.
- En ny stödordning gällande transportlösningar i skärgården fastställdes 26.6.2014. Stödet syftar till att främja transportlösningar som ingår i ett helhetskoncept som tillgängliggör skärgården och som kombineras med nyinvesteringar i logi med högklassig servicenivå. Stöd kan beviljas för nyinvesteringar i båtar som används som transportmedel inom en logiverksamhet belägen i den åländska skärgården, där investeringen görs parallellt eller senast inom två år från det att en nyinvestering i logi med högklassig servicenivå slutförts. Som särskilt villkor krävs att båten skall vara anpassad för personer med funktionsnedsättning och tillgänglig för alla grupper. Inom ramen för stödordningen har landskapsregeringen 2014 beviljat en ansökan finansiering. Ett investeringsbidrag har också beviljats en logi och konferensanläggning där det särskilt anges att nyinvesteringen bl.a. syftar till att förbättra tillgängligheten.
- Under 2014 utarbetades landskapsregeringens slutliga förslag till strukturfondsprogram perioden 2014-2020. Den 17 december 2014 godkände Europeiska kommissionen Landskapsregeringens Operativ program för regionala utvecklingsfonden (Eruf) och europeiska socialfonden (ESF) 2014-2020. Den övergripande målsättningen för programmet är att utveckla kunskapen och förbättra kompetensen inom arbetslivet, öka sysselsättningen, produktiviteten och innovationskapaciteten. Målet är att förnya och diversifiera det åländska näringslivet och att bidra till ett välutbildat, jämställt och aktivt inkluderande samhälle. Inom ramen för programmets tekniska stöd anges att utbildning skall erbjudas för den förvaltande myndigheten gällande gemenskapens horisontella mål särskilt prioriterade områden är integrering av jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet, kunskap om antidiskriminering samt funktionsnedsättning och tillgänglighet.
- Inom Leader, vilken finansieras med medel från Ålands landsbygdsutvecklingsprogram har tillgänglighet beaktats i projekt gällande en allmän handikappanpassad toalett i Kumlinge kulturcentrum samt av Ålands Krematorie- och minneslundsförening som byggt en trätrottoar till minneslunden i Prästö, vilken är lätt framkomlig med rullstol och rullator.
- Ett investeringsstöd har vidare beviljats en större ombyggnation till hotellrum där en del av rummen byggs med handikappanpassade toaletter.
- Under 2015 påbörjades implementeringen av landskapsregeringens strukturfondsprogram perioden 2014-2020. En första ansökningsomgång genomfördes 2015 och de första finansieringsbesluten fattades i slutet av året.
- Under 2015 har inom ramen för Kraftsamling för tillväxt och inflyttning (Team Åland) Ålands Handikappförbund beviljats medel för en tillgänglighetsinventering inom besöksnäringen och Visit Åland reserverats medel för en målgruppsanalys samt marknadsföringsplan. Ålands Handikappförbund har ingått avtal med Lilian Müller från Access Sweden om utförandet av inventeringar på 30 utvalda platser. Tillgänglighetsinventeringen slutförs senast 31.1.2016.

Utbildnings- och kulturavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Utbildningen *Jämställdhetseffekten* har erbjudits ledare i verksamhet för unga, idrottsledare och personal på fritidsgårdar. *Jämställdhetseffekten* är en metod som tagits fram för att hjälpa organisationer och företag att nå och inkludera målgrupper som de har svårt att nå.

Unga med funktionsnedsättning är vanligen en sådan målgrupp. Utbildningen startade våren 2014 och pågår under hela år 2015. Se <http://crossingboarders.se/jamstalldhetseffekten/>.

- En inledande kontakt har tagits till Ålands handikappförbund gällande skapande av ett nätverk med olika aktörer inom ungdomsarbete. Nätverkets kompetens ska användas för att ta fram ett utbildningspaket för ledare i verksamheter riktade till ungdomar i syfte att öka kunskapen om funktionsnedsättningar. Handikappförbundets styrelse behandlade frågan i november 2014 och ställer sig positiva till samarbete. Även informella kontakter har tagits till andra aktörer.
- Landskapsregeringens antagna riktlinjer för finansiering av renoveringar av ungdomslokaler och idrottsanläggningar betonar att utrymmena ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning.
- En stor del av landskapsregeringens ansvar för idrottsfrågor har under de senaste åren överförs till Ålands idrottsförbund r.f. (Ålands idrott). Mot denna bakgrund fastställde landskapsregeringen under 2014 övergripande riktlinjer för finansieringen av idrotten på Åland. Enligt riktlinjerna ska samhällsfinansierad idrottsverksamhet bedrivas ansvarsfullt utifrån ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter.
- Ålands idrott har således uppmanats att vid sin fördelning av verksamhetsstöd för och anskaffningar till idrottsverksamhet beakta frågor om jämställdhet, hållbar utveckling, idrottens tillgänglighet för alla, även för personer med funktionsnedsättning, integration/inkludering och regional rättvisa. Idrottsföreningarna och – organisationerna ska på uppmaning av Ålands idrott eller landskapsregeringen i sin tur kunna redogöra för hur detta beaktas i verksamheten.
- Vid planering och projektering av aktiviteter och sevärigheter inom museibyråns verksamhetsområden har landskapets funktionshinderspolitik och turiststrategi beaktats, bl.a. då det gäller tillgängligheten för alla oavsett besökarnas eventuella funktionsnedsättning. Byrån har låtit kartlägga behovet av åtgärder i fråga om tillgänglighetsaspekterna. Rapporteringen har tillställts fastighetsbyrån, som i samråd med museibyråns numera ansvarar för att landskapsregeringens föreslagna åtgärder förverkligas.
- Museibyrånen har låtit inventera tillgängligheten vid Jan Karlsgården, Kronohäktet Vita Björn, Kastelholms slott och Lemböte kapell. Synpunkter om förutsättningarna för att skapa tillgängliga fysiska miljöer och ändamålsenlig information och skyltning vid nämnda turist- och besöksmål presenteras i en rapport. Rapporten kommer att ligga till grund för vilka åtgärder som är genomförbara på kort och lång sikt. I Kastelholms slott har vissa trappor förnyats och i Porthuset har dörrautomatik installerats i husets allmänna toalettutrymmen.
- I samband med den aktuella uppbyggnaden av en ny basutställning i Ålands museum har museibyrånen varit i kontakt med Ålands handikappförbund och stadsarkitektkontoret i syfte att museets utrymmen, bl.a. Toalettutrymmen, ska vara tillgängliga även för personer med funktionsnedsättning. I arbetet med renoveringen av museets publika utrymmen och vid utformandet av den nya utställningen har tillgänglighetsaspekten beaktats på flera plan. För att öka den fysiska tillgängligheten har särskild vikt lagts vid utformningen av utrymmets receptionsdisk, toaletter och garderob. I utställningen har dessa frågor styrts hur montrar utformats, höjdplacerats och belysts. Stor vikt har lagts vid tillgänglighetsfrågor även gällande texter och bilder, både språkmässigt och audiovisuellt. I juni 2015 hölls ett möte med olika representanter inom Ålands handikappförbunds medlemsföreningar för att redogöra för att rätt åtgärder vidtagits i färdigställandet av den nya basutställningen och publika utrymmen i museet. I arbetet med textskyltar har provutskriften testats av en person med synnedsättning. Genom särskild programvara har läsligheten även för färgblinda testats.
- Planeringen av Ålands museums webbplats utvecklas i takt med landskapsförvaltningens övergripande intentioner och tillgänglighetsaspekter i fråga om informations- och kommunikationsteknik (IKT). Med anledning av den omorganisation på Utbildnings- & Kulturavdelningen som äger kraft från 1.1.2016 har inga tillgänglighetsåtgärder vidtagits på den gamla hemsidan. Upphandling av förnyelse av hemsidan gjordes i december 2015, arbetet med den startar i januari 2016.

- Kompletterande informationen om sevårdheternas tillgänglighet görs i samband med att hemsidan förnyas.
- Tillgänglighetsinventering har genomförts av sevårdheten Eckerö Post & Tullhus. Toalett och badrum vid stipendiatsbostaden vid Eckerö Post & Tullhus renoveras. Tillgänglighetskonsult Lilian Muller har kontaktats för att i samband med detta anpassa våtutrymmet så att det framöver svara upp mot tillgänglighetskrav för handikapptoaletter. Detta görs i samarbete med LR:s Fastighetsbyrå.
- Tillsammans med utbildningsråd inom öppna högskolan har utbildningsbyrån i form av utbildningsarrangemang bidragit med insatser för att höja lärarnas och den övriga personalens kompetens inom temat *Barn och ungas livsstil och dess påverkan på hälsa och inlärning*. Kurser har hållits även om barn och stress, autism och Aspergers syndrom, perspektiv på funktionsnedsättning och barnneuropsykologi.
- Grundstudier i specialpedagogik har genomförts i Öppna högskolans regi och ämnesstudier i specialpedagogik för lärare inom skola och barnomsorg har inletts och kommer att pågå de kommande terminerna.
- Tillsammans med utbildningsråd inom Öppna högskolan har utbildningsbyrån planerat insatser för att höja lärarnas och den övriga personalens kompetens inom temat elevvård.
- Kurser har hållits om bl.a. autism och Asperger samt barn och stress. Inför augusti 2014 planerades en temadag om elevvård vilken berör samtliga lärare och övrig berörd personal inom grundskolan och landskapets skolor.
- Fortbildningstillfällen för grundskolans ledning och lärare arrangeras under läsåret 2015 - 2016 i det reformerade arbetssättet som den reviderade läroplanen för stöd för lärande medför.
- Grundstudier i specialpedagogik har inletts i Öppna högskolans regi. Ämnesstudier i specialpedagogik för lärare inom skola och barnomsorg har inletts i Öppna högskolans regi hösten 2015.
- Utbildningsbyrån arrangerade hösten 2015 ett informationstillfälle i samarbete med Socialvårdsbyrån kring ny Landskapsförordning (2015:28) om bl.a. skol- och studerandehälsövård med tyngdpunkt på tema som skollidningens ansvar, en sund och trygg skola och studiemiljö och barnskyddslagen med fokus på anmälningssplikten.
- Ålands gymnasium har genom organisatoriska åtgärder strävat efter att utveckla skolornas undervisning och verksamhet i syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplanens mål i utbildningen.
- I syfte att underlätta möjligheterna för studerande med behov av särskilt stöd att nå läroplanens mål i utbildningen på gymnasienivån har landskapsregeringen förtydligat anvisningarna om skolornas utbildningsutbud och tillgång till studieplatser, antagningssystem, stödstrukturer och informationsöverföring avseende elevers övergång från grundskolan till studier på gymnasienivån.
- Utbildningsbyrån har berett ett förslag till reviderade anvisningar i grundskolans läroplan. Anvisningarna ersätter de tidigare avsnitten Stödundervisning och specialundervisning samt Elevhandledning och elevvård i landskapet Ålands läroplan för grundskolan. De nya läroplananvisningarna för stöd och lärande antogs under våren 2015 och ska tas i bruk i grundskolan under läsåret 2015-2016.
- Landskapsregeringen antog under år 2015 reviderade och förtydligade anvisningar för antagning av studerande i behov av särskilt stöd i syfte att öka tillgången till utbildningsutbud och studieplatser på gymnasienivå.
- Övergången från grundskola till gymnasialstadiet för de elever som erhållit särskilt stöd utreddes under år 2015 i en arbetsgrupp. Arbetsgruppen avlämnade en rapport med förslag till olika insatser som kunde underlätta övergången och informationsöverföringen från grundskola till skolor som bedriver utbildning på gymnasienivå.
- Utbildningsbyrån lät under år 2015 göra en kartläggning av stödfunktionerna kring de elever och studerande som har behov av stöd för sin hälsa och sin inlärning. Det huvudsakliga målet med kartläggningen var att ta reda på hur samarbete och samordning kan utvecklas

utgående från befintliga resurser i samhället. Under kartläggningen har det identifierats utvecklingsområden.

- En arbetsgrupp har erhållit i uppgift att utvärdera elevernas övergång från grundskolans träningsundervisning till gymnasiet motsvarande undervisning (yrkesträningsundervisning). Undervisningsformer för elever med grav utvecklingsstörning och fördelningen av olika parter och myndigheters ansvar och roll för undervisningen har varit i fokus för uppföljningen. Syftet är att landskapsregeringen ska fastställa riktlinjer för hur undervisningen i fråga ska utvecklas framöver.

Social- och miljöavdelningens åtgärder år 2013-2015

- Socialvårdsbyrån har följt med reformen om handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Socialvårdsbyrån höll under år 2014 informationstillfällen om reformen för Handikapprådet för landskapet Åland, kommunerna, Ålands omsorgsförbund k.f. och Ålands handikappförbunds medlemsföreningar. Preliminära tidtabellen för att ny funktionshinderslag träder i kraft i riket är 2018-2019. Socialvårdsbyrån följer fortsättningsvis med reformen.
- Socialvårdsbyrån har följt reformen av socialvårdslagstiftningen på rikssidan. Ny socialvårdslag trädde i kraft i riket den 1.4.2015. Socialvårdsbyrån har under år 2015 inlett arbetet med ny socialvårdslagstiftning och annan lagstiftning som sammanhänger med den.
- Under år 2015 förberedde socialvårdsbyrån ett eventuellt ikraftträdande av lag om patienters och klienters självbestämmande. Landskapsregeringen bevakar det fortsatta lagstiftningsarbetet i riket.
- I oktober 2013 tillsattes en lagberedningsgrupp för arbetet med samordningen av den Åländska socialvården. Under år 2014 pågick lagberedningsarbete gällande samordningen av den Åländska socialvården. Landskapsregeringen tog fram en finansieringsmodell och en plan för förverkligandet av en samordnad social service på Åland i en gemensam myndighet, kommunernas socialtjänst. Samordningen omfattar all socialservice förutom barnomsorg och äldreomsorg. Lagen träder i kraft i början av år 2016. Landskapsregeringen ska bistå kommunerna vid planeringen och förverkligandet av samarbetet enligt denna lag.
- Socialinspektör med inriktning på funktionshinderspolitik har fungerat som sekreterare för *Handikapprådet för landskapet Åland* under år 2014 och 2015.
- Socialinspektör deltar som landskapsregeringens medlem i *Nordiskt expertnätverk för implementering av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* och i *Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder*.
- Tillsynsansvaret för socialvården och den offentliga hälso- och sjukvården överfördes från landskapsregeringen till Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet 1.1.2014.
- Tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet genomförde under år 2014 tillsyn gällande de åländska kommunernas ordnande av personlig assistansservice enligt 8 d § handikappservicelagen.
- Tillsynsmyndigheten Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet genomförde under år 2014-2015 tillsyn gällande Ålands omsorgsförbunds klientavgiftssystem.
- Kartläggning *Föräldrastöd på Åland* har utarbetats. I kartläggningen finns information om olika samhällsstöd och stöd och hjälp genom barnets alla åldrar. En aktivitet som ger föräldrar kunskap om barns hälsa, emotionella, kognitiva samt sociala utveckling och/eller stärker föräldrars sociala nätverk.
- Hälsovårdsinspektören och landskapsläkaren har arbetat med Folkhälsorapporten. Folkhälsorapporten publicerades på hösten 2015 och innehåller avsnitt som berör funktionsnedsättning, habilitering och rehabilitering.
- Hälso- och sjukvårdsbyrån håller sig informerad om nya och aktuella idéer och behov inom området, men avvaktar med utformandet av en förordning i väntan på att det på riksnivå ges en förordning om medicinsk rehabilitering.

- I maj 2013 gjordes en tillgänglighetsinventering av byggnaderna på Ålands Hälso- och sjukvårds (ÅHS)-området. Rapporten från inventeringen färdigställdes i augusti. Under hösten 2013 tillsattes en intern arbetsgrupp inom ÅHS vilken arbetat med att analysera och kartlägga problematiken med tillgängligheten. Arbetsgruppen utarbetade förslag till förbättringsåtgärder och prioriteringsordning.
- Arbetsgruppen lämnade en mellanrapport till ÅHS ledningsgrupp i februari 2014. Inventeringsrapporten och mellanrapporten sändes för utlåtande till Ålands handikappförbund och handikapprådet för landskapet Åland. Utgående från deras utlåtande fattades beslut om vilka tillgänglighetsanpassande åtgärder som skulle genomföras inledningsvis. Fokus har under år 2014 legat på att genomföra dessa. Framåt kommer utlåtanden att begäras in från Ålands handikappförbunds medlemsföreningar samt från Mariehamns pensionärsförening, Norra Ålands pensionärsförening och Äldrerådet i Mariehamn och baserat på deras utlåtande försöka genomföra tillgänglighetsförbättringar utgående från givna resurser.
- Under år 2015 har ÅHS arbetat med större parkeringsrutor vid huvudentréerna så att rutorna rymmer invalidbil med ramp. Parkeringsrutorna ska ännu kompletteras med symbol för rörelsehindrade.
- "Talande hissar". Hissen vid barn- och ungdomsavdelningen respektive den nära hälsocentralen (till bland annat ögonkliniken) har kompletterats med tal som berättar om på vilken våning hissen är.
- Kontrastmarkeringar i trappor (runda vita bollar på rekommendation av Ålands synskadade r.f.). De automatiska öppningsbara dörrarna ska ännu kompletteras med kontrastmarkeringar som visar dörrrens slagyta.
- Hiss för rullstolsburna/rörelsehindrade vid trappan vid matsalen. Där har tidigare funnits en hiss för matvagnar men som även använts av rullstolsburna. Hissen har byggts om för att bättre passa rullstolar.
- Kommunikatorer för personer med hörselnedsättning. Åtta Kommunikatorer är beställda för info/växeln, akuten, medicinska polikliniken, hälsocentralen i Mariehamn och Godby respektive hemsjukvården i Mariehamn och på Norra och Södra Åland. Kommunikatorerna förstärker ljudet för personer med hörselnedsättning, med eller utan hörapparat.
- Skyltdirektiv för enhetligare skyltning. De nya skyltarna ska göra det lättare även för besökare med funktionsnedsättning att hitta på sjukhuset. Byta av skyltar är dock ett långsiktigt projekt som kommer att genomföras i etapper.
- Krokare i handikapptoaletterna. De krokare som nu finns i handikapptoaletterna hänger på för hög höjd. Innan året 2015 slut komplettera med krokare på lägre höjd.

Trafikavdelningens/Infrastrukturavdelningens (1.1.2015) åtgärder år 2013-2015

- En arbetsgrupp har under år 2013 sett över taxiverksamhetens förutsättningar och framlagt förslag på att en utbildning ska krävas för yrkeskörtillstånd.
- På grund av resursbrist har landskapslag (1976:33) om yrkesmässig trafik inte setts över. Förhoppning är att infrastrukturavdelningen kan få hjälp av lagberedningen i arbetet.
- Skolskjutsförordningen har setts över och lagberedningen har arbetat fram ett färdigt lagförslag. Innan lagförslaget behandlas hos landskapsregeringen, och ev. beslut om att sända lagförslaget till lagtinget tas, inväntas ett avgörande från högsta förvaltningsdomstolen som kan ha konsekvenser för lagstiftningen.
- Lagberedningen har påbörjat ett arbete med att ta fram en särskild kollektivtrafiklag, vilket innebär att de delar som rör busstrafik kommer att lyftas från LL om yrkesmässig trafik. Förhoppningen är att även lastbils- och taxitrafiken ses över i samband med detta.
- En ny körkortslag har antagits, som träder i kraft 1 mars 2016. Vad gäller yrkeskörtillstånd har inget i sak ändrats förutom att det övre ålderskravet på 70 år har slopats.

- Ålandstrafiken har informerat bussbolag och färjor om vikten av att informera resenärerna om kommande hållplats/invikning/hamn i högtalarsystem.
- Diskussioner förs med rederienheten och bussbolagen om handikappanpassade bussar och färjor vid renoveringar och nyinköp.
- Ålandstrafiken har information på sin hemsida <http://www.alandstrafiken.ax/> om vilka färjor som har handikappanpassad toalett, hiss och dylikt.
- Söderby GC -tunnel färdigställd 11/2014 med beläggning anpassad för trafik för personer med funktionsnedsättning.
- I projekteringen för ny skärgårdsfärja har anpassningar gjorts i planeringen på bildäck, hiss, kafeteria och toaletter för resenärer med funktionsnedsättning.
- Ålandstrafiken handhar information om och bokning av fordon på skärgårdsfärjorna där kunder med funktionsnedsättning kan framföra sina behov. Tillsammans med besättningen kan resan göras så smidig som möjligt för personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Hiss och handikappanpassad toalett har M/S Skarven, M/S Skiftet, M/S Gudingen, M/S Knipan, M/S Alfågeln och M/S Viggen. Ålandstrafiken erbjuder väntsal med uppsikt över bussplan till samtliga sina kunder.
- Bryggan informerar resenärerna om nästa hamnstopp för att undvika att resenär stiger av i fel hamn vid invikningar och delsträckor.
- Buschaufförerna informerar om kommande hållplats för att underlätta för samtliga resenärer.
- Kollektivtrafiken är upphandlad och sköts av Williams Buss och Viking Line Buss. Resenär med fysisk funktionsnedsättning kontaktar bussbolaget som då lägger in buss med plats för rullstol på aktuell rutt.
- Bussplan och busshållplatserna har inte rullstolslift, men chaufförerna bistår och hjälper resenärer med rullstol, cykel, rullator på ett tillfredsställande sätt. Det samma gäller att personer med psykisk funktionsnedsättning.
- Vid nyinförskaffningar och större renoveringar gällande färjor och bussar beaktas tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.
- Planering för att få rullstolslift till bussplan uppstartats under 2014.

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) åtgärder år 2013-2015

- För att öka *tillgängligheten* för myndighetens olika kundgrupper pågick under år 2013 arbete med att förnya myndighetens hemsida <http://www.ams.ax/>. Den nya hemsidan färdigställdes februari 2014 och är mer tillgänglig för kunder med såväl hörsel- som synskada. Ams har under 2014 utvecklat informationen på hemsidan [ams.ax](http://www.ams.ax/) med en funktion som gör det möjligt att få texten uppläst. Detta underlättar inte minst för synskadade.
- Personal deltog vid av Ålands handikappförbund r.f. anordnat heldagsseminarium om bemötande mars 2015.
- Under år 2013 har myndigheten informerat om möjligheterna till stöd vid anställning av personer med funktionsnedsättning, bland annat vid ett möte med representanter för kommunerna i oktober. Kontinuerligt under 2013-2015 har personal genom kontakter till många olika arbetsplatser sökt praktikplatser, platser för arbetsprövning och arbetsplatser för personer med olika arbetshinder.
- Arbete med att göra en översyn och *förnya lagstiftningen om stödformer* har pågått under år 2013-2014. En arbetsgrupp har bland annat sett över kap. 8 och 9 om sysselsättningsstöd i LL (2006:8) arbetsmarknadspolitik samt även över behovet av att införa system med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.
- Arbetsgruppen för reformering av arbetsmarknadslagstiftningen har under år 2014 avlämnat en rapport till landskapsregeringen där förslag framförs som innebär förbättrad service för personer med nedsatt arbetsförmåga.

- I april 2015 överlämnades till lagtinget ett lagförslag om ändrad arbetsmarknadslagstiftning. Landskapsregeringen omfattade i huvudsak arbetsgruppens slutsatser i rapporten. Den ändrade arbetsmarknadslagstiftning utfärdades i september 2016 och tillämpas från och med 2016.
- Vid Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet har en dörröppnare installerats för ökad tillgänglighet till myndighetens lokaler.
- ESF-projekt har möjliggjort att en arbetspsykolog har funnits på Ams för att underlätta för arbetssökande att hamna i rätt arbete/utbildning och få sina rättigheter hos olika rehabiliteringsinstanser tillgodosedda till och med halvårsskiftet 2014. Arbetspsykologen anställdes på en tillfällig tjänst under andra halvåret 2014 och under hela 2015. Under år 2015 godkändes att tjänsten skulle inrättas som ordinarie från och med 1.3.2016.

